

Εκπαιδευτικά Προγράμματα

Τα εκπαιδευτικά προγράμματα απευθύνονται σε μαθητές Δημοτικού, Γυμνασίου και Λυκείου. Η επίσκεψη οργανώνεται με βάση κάποιο συγκεκριμένο κάθε φορά θέμα που καθορίζεται από την ηλικία και τις γνώσεις των παιδιών.

Ορισμένα προγράμματα πραγματοποιούνται αρχικά σε μαθητές ως μεγάλα "ανοικτά" **εκπαιδευτικά προγράμματα-αφιερώματα** και συχνά επαναλαμβάνονται σε εκπαιδευτικούς ως επιμορφωτικά σεμινάρια-προγράμματα. Παράλληλα διοργανώνονται προγράμματα σε καθημερινή βάση, τα **τακτικά**, καθώς και άλλα, τα **έκτακτα**, που διοργανώνονται με αφορμή κάποια ειδική εκδήλωση.

Τα αφιερώματα είναι μεγάλα ανοικτά εκπαιδευτικά προγράμματα που περιλαμβάνουν πολλά διαφορετικά εργαστήρια στα οποία συμμετέχει μεγάλος αριθμός μαθητών. Οι δραστηριότητες των εργαστηρίων στοχεύουν στην ολόπλευρη παρουσίαση κάθε θέματος. Μπορούν να αναπαραχθούν και ανεξάρτητα από το συγκεκριμένο πρόγραμμα, να επαναληφθούν σε άλλο αρχαιολογικό χώρο ή μουσείο και να ενταχθούν ίσως και σε κάποιο άλλο αφιέρωμα. Άλλωστε πάντοτε κατά το σχεδιασμό και την υλοποίηση των εργαστηρίων, οι δραστηριότητες καταγράφονται, τεκμηριώνονται φωτογραφικά, φυλάσσονται δείγματα των υλικών που χρησιμοποιήθηκαν, το σύνολο των σχετικών εργαλείων καθώς και τα αντίγραφα των διαφόρων σταδίων επεξεργασίας των αντικειμένων. Έτσι δημιουργείται ένα "αρχείο" που μας επιτρέπει την αναπαραγωγή των εργαστηρίων και την προσαρμογή τους κάθε φορά στις ανάγκες του συγκεκριμένου προγράμματος ή χώρου.

ΜΙΑ ΜΕΡΑ ΣΤΗΝ ΑΚΡΟΠΟΛΗ ΑΝΑΣΤΗΛΩΝΟΝΤΑΣ ΤΑ ΜΝΗΜΕΙΑ ΤΗΣ

Ορόσημο για την εξέλιξη των εκπαιδευτικών προγραμμάτων της Ακρόπολης υπήρξε το μεγάλο πρόγραμμα-αφιέρωμα "Μια Μέρα στην Ακρόπολη Αναστήλωνοντας τα Μνημεία της" που πραγματοποιήθηκε για πρώτη φορά το **1986**, σε συνεργασία με τη Σχολή Camprion και που επαναλήφθηκε πολλές φορές μέσα στα επόμενα χρόνια. Κατά τη διάρκεια του προγράμματος που περιελάμβανε πολλά και ποικίλα εργαστήρια, δινόταν έμφαση στην αρχιτεκτονική ανάλυση των μνημείων, στους αρχαίους τρόπους δομής,

στις φθορές που έχουν προκληθεί μέσα στα 2500 χρόνια της ζωής τους, στα σύνθετα προβλήματα που αντιμετωπίζουν οι ειδικοί καθώς και στην επιστημονική εργασία που γίνεται για την αναστήλωση των μεγαλύτερων αριστουργημάτων της αρίστης εποχής. Ο αρχαιολογικός χώρος οργανωνόταν κάθε φορά ώστε να παρουσιάζει στους μαθητές τις δραστηριότητες αυτές αναλυτικά. Αρχιτέκτονες, αρχαιολόγοι, πολιτικοί μηχανικοί, χημικοί, συντηρητές, λιθοξόοι και πολλοί άλλοι κατανέμονταν στο χώρο της Ακρόπολης, έτσι ώστε ο καθένας να παρουσιάζει τη δική του εργασία. Ο συντονισμός της συμμετοχής του καθενός γινόταν με τέτοιο τρόπο ώστε όλοι μαζί να δίνουν μια πλήρη

περιγραφή του Ιερού Βράχου και παράλληλα της κατασκευής, της συντήρησης και της αναστήλωσης ενός αρχαίου μνημείου. Η κάθε δραστηριότητα συνοδεύονταν από πληροφοριακά κείμενα.

Οι μαθητές είχαν τη δυνατότητα να παρακολουθήσουν τα διαδοχικά στάδια της **λιθοξοϊκής** από το λατομείο στο ναό. Χρησιμοποιώντας αντίγραφα των αρχαίων εργαλείων, "τα λιθουργικά σιδήρια", μπορούσαν να επεξεργαστούν το μάρμαρο και να προσπαθήσουν να διακρίνουν ίχνη από διαφορετικά εργαλεία σε σύγχρονα και αρχαία μάρμαρα.

Γινόταν ανάλυση και αναπαράσταση της διαδικασίας που ακολουθούσαν οι αρχαίοι για να τοποθετήσουν τα αρχιτεκτονικά μέλη στην οριστική τους θέση, η **σύνθεση των μελών** "εν ξηρώ", δηλ. χωρίς κονίαμα. Αρχαίοι σύνδεσμοι σχήματος διπλού ταυ καθώς και ορθογωνικοί γόμφοι μπορούσαν να τοποθετηθούν στις αρχικές τους θέσεις από τους μαθητές. Το προσωπικό των έργων επεξηγόσε και αναπαριστούσε τη διαδικασία της μολυβδοκόστης, δηλαδή της πλήρωσης με μόλυβδο του κενού μεταξύ μαρμάρου και συνδέσμου (ο μόλυβδος απορροφούσε μέρος της ενέργειας και των κραδασμών σε περίπτωση σεισμού και προστάτευε το σίδηρο από την οξείδωση). Επίσης έδειχναν τη χρήση των ξύλινων πόλων και εμπολίων που χρησίμευαν για την κέντρωση των σπονδύλων των κιόνων. Τέλος οι μαθητές μπορούσαν να δουν δείγμα της αρχαίας μαρμάρινης κεράμωσης από στρωτήρες και καλυπτήρες.

Οι αρχαίες μέθοδοι της **ανάρτησης** και της **μεταφοράς** των αρχιτεκτονικών μελών αναπαριστάνονταν από το προσωπικό των έργων με βοήθεια από μακέτες και σχέδια. Παράλληλα μπορούσε ο μαθητής να δει τις αντίστοιχες σημερινές μεθόδους. Ήταν ιδιαίτερα ενδιαφέρουσα η αντιπαράθεση της μακέτας ενός γερανού του 5ου αι. π.Χ. με το σημερινό γερανό που σχεδιάστηκε ειδικά για τις εργασίες στον Παρθενώνα. Οι μαθητές είχαν τη δυνατότητα να παρακολουθήσουν και σε ορισμένες περιπτώσεις να συμμετάσχουν στις οριζόντιες και κάθετες μετακινήσεις των μαρμάρινων αρχιτεκτονικών μελών, με το χέρι καθώς επίσης και με μηχανήματα χειροκίνητα και ηλεκτρικά.

Οι μαθητές μπορούσαν να διακρίνουν **ίχνη από χρώμα** σε ορισμένα σημεία των μνημείων, να παρατηρήσουν έγχρωμες αναπαραστάσεις και να προσθέσουν χρώμα στο σχέδιο μιας φαντασματικής πλάκας παρατηρώντας το πρωτότυπο.

Το υπόλοιπο πρόγραμμα αφορούσε τη λεπτομερειακή ανάλυση των σταδίων της επιστημονικής έρευνας, συντήρησης και αναστήλωσης των μνημείων.

Στην Ακρόπολη υπάρχουν πάρα πολλά θραύσματα που προέρχονται από κτήρια και άλλες αρχιτεκτονικές διαμορφώσεις. Αναλύονταν οι αρχές καθώς και οι δυσκολίες της κατάταξής τους σε κατηγορίες. Επεξηγούνταν ο τρόπος που καταρτίζεται και τηρείται το **αρχείο των διάσπαρτων** αρχιτεκτονικών μελών. Οι μαθητές προσπαθούσαν να διακρίνουν στοιχεία του δωρικού, ιωνικού και κορινθιακού ρυθμού στα χιλιάδες αρχιτεκτονικά μέλη που βρίσκονταν στο χώρο, με τη βοήθεια του προσωπικού της Ακρόπολης. Αντιπαράθετοντας επιλεγμένα αρχιτεκτονικά μέλη, οι μαθητές προσπαθούσαν να διακρίνουν τη διαφορά στην κλίμακα και στην ποιότητα της επεξεργασίας.

Παρουσιάζονταν οι μέθοδοι **φωτογραφικής τεκμηρίωσης** ενός μνημείου, καθώς και η **σχεδιαστική τεκμηρίωση**. Οι μαθητές μπορούσαν να συμμετάσχουν βοηθώντας τους αρχιτέκτονες. Μπορούσαν να παρακολουθήσουν πώς γίνονται οι λεπτομερείς μετρήσεις, πώς αναγράφονται στο σχέδιο, πώς τελικά ολοκληρώνεται ένα αρχιτεκτονικό σχέδιο υπό κλίμακα. Επίσης μπορούσαν να επεξεργαστούν τα όργανα ακριβείας που χρησιμοποιούνται στις διάφορες μετρήσεις.

Αναλύονταν οι κύριες **αιτίες και μορφές διάβρωσης** των μαρμάρων. Επιλέγονταν μαρμάρινα αρχιτεκτονικά μέλη που ήταν πολύ φθαρμένα και

τοποθετούνταν το ένα πλάι στο άλλο. Οι μαθητές είχαν την ευκαιρία να εξετάσουν και να αναγνωρίσουν μόνοι τους το κάθε διαφορετικό πρόβλημα που προκύπτει από τη μόλυνση του περιβάλλοντος και την όξινη βροχή, την οξείδωση και διαστολή των σιδερένιων στοιχείων στήριξης ή σύνδεσης, φθορές από μικροοργανισμούς, από τις ρίζες των φυτών, από τα περιπτώματα των πουλιών, από βανδαλισμούς, βομβαρδισμούς, πυρκαϊά και από συνδυασμούς όλων αυτών.

Οι ειδικοί επιστήμονες έδειχναν τις **μεθόδους καθαρισμού και συντήρησης**, τον ειδικό εξοπλισμό και τα χημικά μέσα που χρησιμοποιούν. Οι μαθητές μπορούσαν να δουν μέσα από ένα στερεοσκοπικό μικροσκόπιο ένα ειδικά επιλεγμένο διαβρωμένο κομμάτι μαρμάρου. Ειδικές μελέτες για την αντιμετώπιση των φθορών αναλύονταν, όπως τα διαγράμματα της διάβρωσης των μετοπών, η αντισεισμική μελέτη κ.ά.

Παρουσιάζονταν επίσης οι **αρχές που τηρούνται κατά την επέμβαση** στα μνημεία της Ακρόπολης, τα άρθρα του Χάρτη της Βενετίας και η αρχή της αναστρεψιμότητας. Ως προς την αναστήλωση, η απόφαση της Επιτροπής Συντηρήσεως Μνημείων Ακροπόλεως είναι να τοποθετηθεί κατά το δυνατόν στην αρχική τους θέση τα κομμάτια που βρίσκονται σκορπισμένα στο χώρο, τα αρχιτεκτονικά μέλη που είχαν τοποθετηθεί από προηγούμενους αναστηλωτές σε λάθος θέση στο κτήριο, καθώς και τα αρχιτεκτονικά μέλη που βρίσκονται σε Μουσεία ανά τον κόσμο. Τα στοιχεία που θα αντικαταστήσουν χαμένα τμήματα του μνημείου πρέπει να διακρίνονται από τα αυθεντικά για να μη δημιουργούν ψευδείς εντυπώσεις, δεν πρέπει όμως να είναι πολύ διαφορετικά στη μορφή ή στο χρώμα, δεν πρέπει να διασπούν την αρμονία του μνημείου. Αυτά τα μαρμάρινα "αντίγραφα" ενός χαμένου αρχιτεκτονικού μέλους γίνονται με λήψη εκμαγείου και στη συνέχεια αντιγραφή του εκμαγείου σε μάρμαρο με τη βοήθεια σημειοθέτη ή αυτόματα με μηχανή γλυπτικής αντιγραφής. Παρουσιάζονται επίσης η συγκόλληση του αρχαίου κομματιού με το σημερινό συμπλήρωμα με τη βοήθεια οπλισμού από τιτάνιο. Τα αντίγραφα των αρχιτεκτονικών μελών που σήμερα βρίσκονται σε Μουσεία γίνονται κυτά από ειδικό συνθετικό λίθο. Οι μαθητές προσπαθούσαν να διακρίνουν στις όψεις του Ερεχθείου, τα αρχαία μέλη, τα αντίγραφα κομματιών που έχουν χαθεί και τα αντίγραφα των πρωτοτύπων γλυπτών που σήμερα βρίσκονται σε Μουσεία.

Τέλος οι **προτάσεις για την αναστήλωση** των μνημείων παρουσιάζονταν και αναλύονταν με συνεχή αναφορά στην παρούσα κατάσταση των μνημείων.

ΜΙΑ ΜΕΡΑ ΣΤΟΝ ΠΑΡΘΕΝΩΝΑ

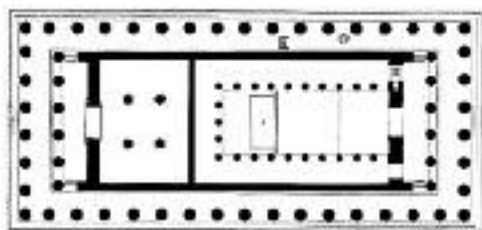

Μετά τη μεγάλη επιτυχία του "Μια Μέρα στην Ακρόπολη", αποφασίσαμε να διοργανώσουμε προγράμματα-αφιέρωματα για κάθε ένα ναό ξεχωριστά. Το πρώτο μεγάλο

πρόγραμμα-αφιέρωμα αφορούσε τον Παρθενώνα και οργανώθηκε στην Ακρόπολη το **1987**. Μέσα από διάφορα εργαστήρια και δραστηριότητες οι μαθητές γνώριζαν αναλυτικά το πρώτο και σπουδαιότερο μνημείο του Περικλείου προγράμματος στην Ακρόπολη των κλασικών χρόνων.

Ο Παρθενώνας ήταν και είναι οικοδόμημα θαυμαστό για τις αναλογίες του, την αριστοτεχνική κατασκευή του, αλλά και την τόσο σοφή χωροθέτησή του στην κορυφή του Ιερού Βράχου. Θεωρείται έργο αξεπέραστο όχι μόνο για την αρχιτεκτονική και τη γλυπτική του, αλλά και για την ταχύτητα της οικοδόμησής του (447-438 π.Χ). Μέσα σε έξι χρόνια μετά την αποπεράτωση του ναού ολοκληρώθηκαν και τα γλυπτά του.

Αρχικά οι μαθητές συζητούσαν για την **αρχιτεκτονική** του ναού. Ο Παρθενώνας είναι ναός δωρικός με πολλά ιωνικά στοιχεία. Χαρακτηρίζεται ως "οκτάστυλος, περίπτερος, διπλός, με εξάστυλο αμφιπρόστυλο σηκό". Τα παιδιά παρατηρούσαν την κάτοψη του ναού και κατόπιν ανέλυσαν κι επεξηγούσαν αυτήν την ορολογία. Ο ναός λέγεται περίπτερος, επειδή έχει περιμετρικά περσό, δηλαδή 4 κιονοστοιχίες και οκτάστυλος επειδή σε κάθε μία από τις στενές του πλευρές είχε 8 κίονες. Σε κάθε μία από τις άλλες δύο, τις μακρές δηλαδή, πλευρές, είχε 17 κίονες. Ο ναός χαρακτηρίζεται ως διπλός, επειδή ο σηκός του, ο κεντρικός, κλειστός χώρος του ναού, ήταν χωρισμένος σε δύο διαφορετικά διαμερίσματα, στο ανατολικό και στο δυτικό, που δεν επικοινωνούσαν μεταξύ τους. Λέγεται ότι είχε εξάστυλο αμφιπρόστυλο σηκό γιατί ο σηκός έφερε και δεύτερη σειρά από 6 δωρικούς κίονες, ανατολικά και δυτικά, τις προστάσεις. Ο χώρος ανάμεσα στην ανατολική πρόσταση και τον τοίχο του σηκού λέγεται πρόναος και ο αντίστοιχος στα δυτικά οπισθόναος. Μαζί με την εσωτερική διπλή κιονοστοιχία σχήματος Π που αγκάλιαζε το άγαλμα, ο ναός είχε συνολικά 108 κίονες.

↑
B
Στη συνέχεια συζητούσαν για τους φημισμένους αρχιτέκτονες του Παρθενώνα, τον Ικτίνο και τον Καλλικράτη, αλλά και για την εκπληκτική τελειότητα της λιθοξοϊκής του ναού, που ήταν κατασκευασμένος από περίπου 16.500 μαρμάρινα αρχιτεκτονικά μέλη, προσαρμοσμένα τέλεια μεταξύ τους.

Εκείνο όμως που τους εντυπωσίαζε περισσότερο ήταν οι περίφημες **οπτικές εκλεπτύνσεις**, οι αφανείς αποκλίσεις από τη γεωμετρική φόρμα. Παρατηρούσαν ότι οι γραμμές της κρηπίδας, όπως και του θριγκού είναι ελαφρότατα κυρτές προς τα επάνω και όχι ευθείες. Οι κορμοί των κίωνων έχουν μικρή μείωση και ανεπαίσθητη κύρτωση, την ένταση. Οι ακραίοι κίονες κάθε πλευράς είναι ελάχιστα παχύτεροι από τους υπόλοιπους. Όλοι οι κίονες παρουσιάζουν μικρή κλίση προς το σηκό. Λόγω αυτών και άλλων αποκλίσεων από την απόλυτη συμμετρία και κανονικότητα, το κτήριο έμοιαζε σαν ένας ζωντανός οργανισμός με εσωτερική πνοή.

Τέλος έφτιαχναν δύο χάρτινες μακέτες του Παρθενώνα, μία όπως ήταν τον 5ο αι. π.Χ. και μία όπως είναι σήμερα και σύγκριναν το ναό στις δύο εποχές.

Ακολουθούσε μία σειρά από εργαστήρια που αφορούσαν το **γλυπτικό διάκοσμο** του ναού.

Ο πλούτος της γλυπτικής διακόσμησης του Παρθενώνα ήταν μοναδικός. Όλες οι επιφάνειες που μπορούσαν να διακοσμηθούν, έφεραν γλυπτά που δημιουργήθηκαν με τη γενική εποπτεία του περίφημου γλύπτη Φειδία. Τρεις ήταν οι βασικές γλυπτικές ενότητες: τα αετώματα, οι μετόπες και η ζωφόρος.

Αρχικά οι μαθητές συζητούσαν για τα **αετώματα**, τους τριγωνικούς χώρους που σχηματίζονται από τα γείσα της στέγης στις 2 στενές πλευρές του ναού. Μέσα σε αυτά υπήρχαν τα κορυφαία γλυπτά του Παρθενώνα, ολόγλυφα κολοσσιαία αγάλματα.

Τα παιδιά αναφέρονταν στους μύθους των αετωμάτων που προέρχονταν από την αττική μυθολογία. Το ανατολικό αέτωμα, επάνω από την είσοδο του ναού, εικόνιζε τη γέννηση της θεάς Αθηνάς. Οι μαθητές προσπαθούσαν να ανασυνθέσουν τη σκηνή με τη φαντασία τους αλλά και με τη βοήθεια φωτογραφιών με αποκαταστάσεις των γλυπτών. Στο μέσον φαντάζονταν να υψώνεται η μορφή του Δία, δίπλα στην Αθηνά και τον Ήφαιστο, ο οποίος, σύμφωνα με το μύθο, άνοιξε με ένα τσεκούρι το κεφάλι του Δία, για να γεννηθεί η θεά. Αριστερά, εικονιζόταν ξαπλωμένος ο Διόνυσος και δίπλα καθισμένες η Δήμητρα και η κόρη της, η Περσεφόνη. Ακολουθούσε όρθια η θεά Άρτεμη. Στη δεξιά πλευρά του αετώματος, έβλεπαν το σύμπλεγμα τριών καθιστών θεοτήτων, της Εστίας, της Διώνης, και της πανέμορφης κόρης της, της Αφροδίτης. Στα δύο άκρα του

Κ. Schwerzek, Αναπαράσταση του ανατολικού αετώματος

Κ. Schwerzek, Αναπαράσταση του δυτικού αετώματος

αετώματος ξεπρόβαλλαν τα άρματα του Ήλιου που ανέτειλε και της Σελήνης που έδυε, προσδιορίζοντας έτσι ότι η γέννηση έγινε την αυγή.

Στο δυτικό αέτωμα οι μαθητές συζητούσαν για τη διαμάχη μεταξύ της Αθηνάς και του Ποσειδώνα για τη διεκδίκηση της αττικής γης, που κατέληξε στη νίκη της θεάς Αθηνάς και προσπαθούσαν να φανταστούν την εικόνα της πόλης αν στη διαμάχη των δύο θεών κέρδιζε ο Ποσειδώνας. Με τη βοήθεια επίσης φωτογραφιών με αποκαταστάσεις των γλυπτών παρατηρούσαν τη σκηνή στο αέτωμα όπου εικονίζονταν οι δύο θεοί με τα δώρα τους, η Αθηνά με την ελιά και ο Ποσειδώνας με το αλμυρό νερό, πλαισιωμένοι από τα άρματά τους. Πίσω τους οι δύο αγγελιοφόροι, η Ίρις και ο Ερμής έρχονταν να αναγγείλουν το τέλος του αγώνα. Αριστερά ο μυθικός βασιλιάς Κέκροπας με την κόρη του παρακολουθούσαν τη διαμάχη. Στα δύο άκρα του αετώματος δύο μισοξαπλωμένες μορφές παρίσταναν τις προσωποποιήσεις του ποταμού Κηφισού και της πηγής Καλλιρρόης· δίπλα της ο άλλος ποταμός της Αττικής, ο Ιλισός.

Στο τέλος του προγράμματος οι μαθητές αναζητούσαν στο Μουσείο της Ακρόπολης όλα τα πρωτότυπα σωζόμενα γλυπτά των αετωμάτων αλλά και τις αποκαταστάσεις τους που έγιναν στα τέλη του 18ου αι. από τον Κ. Schwerzek.

Ακολουθούσε ένα εργαστήριο αφιερωμένο στις **μετόπες** που βρίσκονταν επάνω από την εξωτερική κιονοστοιχία του ναού. Πρόκειται για 92 τετράγωνες πλάκες με ανάγλυφη διακόσμηση που εναλλάσσονταν με τα τρίγλυφα.

Εδώ οι μαθητές προσπαθούσαν να αναγνωρίσουν τα θέματα των μετοπών που προέρχονταν από την ελληνική μυθολογία.

Στην ανατολική πλευρά έβλεπαν σκηνές από τη Γιγαντομαχία, τη μάχη μεταξύ των Ολύμπιων θεών και των Γιγάντων, στη δυτική από την Αμαζονομαχία, τη μάχη μεταξύ των Ελλήνων και των Αμαζόνων, μίας μυθικής φυλής γυναικών-πολεμιστών, στη βόρεια από τον Τρωικό πόλεμο και στη νότια κυρίως από την Κενταυρομαχία, τη μάχη που ξέσπασε όταν οι Κένταυροι -μισοί άνθρωποι και μισοί άλογα- καλέσμένοι στο γάμο του Θεσσαλού βασιλιά των Λαπιθών, μέθυσαν και προσπάθησαν να αρπάξουν τις γυναίκες τους.

Ειδικότερα στις νότιες μετόπες που είναι και οι καλύτερα σωζόμενες, οι μαθητές μπορούσαν να παρατηρήσουν καλύτερα τις μορφές των Κενταύρων και να θυμηθούν κι άλλους μύθους σχετικούς με αυτούς.

Τα επόμενα εργαστήρια αφορούσαν τη **ζωφόρο** του ναού, τη συνεχή ζώνη μήκους 160 μ. που περιέτρεχε εξωτερικά το σηκό σε ύψος 12 μέτρων από τη βάση του και αποτελούνταν από 115 λίθους με ανάγλυφες παραστάσεις ανθρώπων και ζώων σε κίνηση.

Οι μαθητές συζητούσαν αρχικά για το θέμα της ζωφόρου, δηλαδή την πομπή προς την Ακρόπολη που γινόταν κατά τα Μεγάλα Παναθήναια, τη γιορτή προς τιμή της θεάς Αθηνάς. Επίσης μιλούσαν για το σχεδιασμό και τη σύνθεση της ζωφόρου και έβλεπαν ότι από τη νοτιοδυτική της γωνία ξεκινούσαν δύο πομπές, που προχωρούσαν κατά μήκος των μακρικών πλευρών και συναντιόνταν στην ανατολική. Κατανοούσαν έτσι τις διαφορετικές κατευθύνσεις της πομπής στη βόρεια και τη νότια πλευρά.

Άποψη της πρώτης νότιας μετόπης

Άποψη της δυτικής όψης του ναού

Άποψη της τελευταίας βόρειας μετόπης

Στη συνέχεια συζητούσαν για ολόκληρη την πομπή που περιελάμβανε 378 μορφές, θεούς, ήρωες της πόλης, άρχοντες, πολίτες άνδρες και γυναίκες, παιδιά, νέους και γέρους καθώς και περισσότερα από 220 ζώα, κυρίως άλογα, αλλά και βόδια και κριάρια. Προσπαθούσαν επίσης να διακρίνουν τις ενότητες στο σύνολο του έργου. Αναγνώριζαν την προετοιμασία της πομπής στη δυτική πλευρά, την κυρίως πομπή με την παράταξη ιππέων και αρμάτων, αλλά και την πομπή των προσφορών και των ζώων για θυσία κατά μήκος των μακρίων πλευρών και τέλος την κυρίως λατρεία με την παράδοση του πέπλου και την παρουσία των θεών στο μέσο της ανατολικής πλευράς.

Με τη βοήθεια εκμαγείων των λίθων της ζωφόρου σε κλίμακα 1:20, προσπαθούσαν να αναγνωρίσουν και να ταυτίσουν τους λίθους που κρατούσαν στα χέρια τους και στη συνέχεια να ανασυνθέσουν την πομπή. Επίσης στην ανατολική πλευρά αφού αναγνώριζαν τους θεούς από τα σύμβολά τους, τους αναπαρίσταναν με θεατρικό παιχνίδι.

Τέλος συζητούσαν για το πελώριο χρυσελεφάντινο **άγαλμα** της Αθηνάς Παρθένου, ύψους 13 μέτρων, περίφημο έργο του γλύπτη Φειδία που δέσποζε στο εσωτερικό του ναού. Το άγαλμα περιέβαλλε δώροφη κιονοστοιχία από δωρικούς κίονες που στήριζε τη στέγη.

Οι μαθητές περιέγραφαν το άγαλμα μέσα από φωτογραφίες αρχαίων και σύγχρονων αντιγράφων του.

Τελειώνοντας γινόταν μία αναφορά στη μακρόχρονη **ιστορία** του ναού. Από την κατασκευή του Παρθενώνα έως σήμερα πέρασαν σχεδόν 25 αιώνες. Οι μαθητές γνώριζαν τις περιπέτειες του μνημείου, τις καταστροφές αλλά και τις μετατροπές που υπέστη λόγω των αλλαγών στη χρήση του. Συζητούσαν για τη μεγάλη επιχείρηση διαρπαγής των γλυπτών του στις αρχές του 19ου αι. από το Λόρδο Έλγιν και φθάνοντας στα νεότερα χρόνια για τις πρώτες ανασκαφές και αναστηλώσεις του μνημείου.

Αναλυτικότερα παρουσιάζονταν οι νέες **επεμβάσεις** που έγιναν από την ελληνική πολιτεία με στόχο την καλύτερη δυνατή προσέγγιση του ναού. Οι μαθητές γνώριζαν το πρωτοποριακό έργο συντήρησης και αποκατάστασης που διεξάγεται στο ναό, τις σωστικές επεμβάσεις, αλλά και τα έργα αναβάθμισης.

Άποψη της αίθουσας του Παρθενώνα στο Μουσείο Ακρόπολης

ΜΙΑ ΜΕΡΑ ΣΤΟ ΕΡΕΧΘΕΙΟ

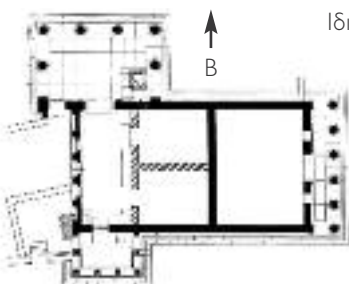

Το **1988**, την επόμενη χρονιά από τη διεξαγωγή του προγράμματος για τον Παρθενώνα, διοργανώθηκαν τρία προγράμματα-αφιερώματα για τα άλλα τρία μεγάλα μνη-

μεία της Ακρόπολης, το Ερέχθειο, το Ναό της Αθηνάς Νίκης και τα Προπύλαια. Οι μαθητές κατά τη διάρκεια του προγράμματος "Μια Μέρα στο Ερέχθειο" γνώριζαν μέσα από μία σειρά εργαστηρίων το ναό, την αρχιτεκτονική, τη γλυπτική, την ιστορία και τους μύθους που συνδέονται με αυτόν.

Αρχικά συζητούσαν για την πολυπλοκότητα της **λατρείας** που παρουσίαζε το Ερέχθειο, καθώς το ανατολικό του μέρος ήταν αφιερωμένο στην Αθηνά ως Πολιάδα, πολιούχο, προστάτιδα της πόλης, και το δυτικό, στον Ποσειδώνα-Ερεχθέα, από όπου και το όνομα του ναού, αλλά και σε θεούς και ήρωες που σχετίζονται με το μυθολογικό παρελθόν της πόλης.

Στη συνέχεια αναφέρονταν στους **μύθους** που συνδέονται με το Ερέχθειο, καθώς η περιοχή όπου κτίστηκε, ήταν η ιερότερη σε ολόκληρη την Ακρόπολη. Μιλούσαν για το ιερό λατρευτικό ξόανο της θεάς που φυλασσόταν μέσα στο ναό και στο οποίο πρόσφεραν τον πέπλο κατά τη γιορτή των Παναθηναίων. Επίσης ζωντάνευαν το μύθο της φιλονικίας ανάμεσα στην Αθηνά και τον Ποσειδώνα για την προστασία της πόλης, που έγινε στην περιοχή του Ερεχθείου και αναζητούσαν τα σημεία, τα "ιερά τεκμήρια" αυτής της διαμάχης, τα δώρα των δύο θεών.

Ιδιαίτερη έμφαση δινόταν και στη **μορφή**, στον **τύπο του ναού** καθώς και στην κατανόηση της εξαιρετικής αρχιτεκτονικής ποικιλίας της κάτοψής του. Τα παιδιά μιλούσαν για τους αρχιτεκτονικούς ρυθμούς, έβλεπαν κατόψεις ναών, σύγκριναν το Ερέχθειο με τους υπόλοιπους ναούς της Ακρόπολης, αλλά

παρατηρούσαν τις διαφορές και ανάμεσα στις πλευρές του ίδιου του ναού, καθώς στο Ερέχθειο κάθε πλευρά παρουσιάζει τη δική της αρχιτεκτονική σύνθεση. Η ιωνική πρόσταση, στο ανατολικό τμήμα, αποτελεί την είσοδο του ναού. Ο ναός όμως έχει και δύο επιπλέον προστάσεις, μία στη βόρεια πλευρά, από όπου η είσοδος στο δυτικό τμήμα, και μία άλλη στη νότια, την πολύ γνωστή πρόσταση των Καρυατίδων.

Στο επόμενο εργαστήριο οι μαθητές συζητούσαν για τη **γλυπτική** του Ερεχθείου. Αρχικά περιέγραφαν τις Καρυάτιδες, τα έξι γυναικεία αγάλματα που στήριζαν την οροφή αντί για κίονες στη νότια πρόσταση του ναού. Παρατηρούσαν τα ρούχα, τα μαλλιά, τη στάση τους και προσπαθούσαν να διακρίνουν ομοιότητες και διαφορές μεταξύ τους, ενώ αργότερα αναζητούσαν τα πρωτότυπα αγάλματα στο Μουσείο.

Μία άλλη ιδιαιτερότητα του Ερεχθείου ήταν ότι είχε τρία αετώματα, που όμως δεν έφεραν γλυπτά και δύο ζωφόρους. Η μία περιέτρεχε το ναό γύρω-γύρω, και η άλλη, με λίγο μεγαλύτερο ύψος, περιέτρεχε την πρόσταση της βόρειας πλευράς. Καθώς απεικόνιζαν θέματα άγνωστα σ' εμάς σήμερα, που ίσως σχετίζονταν με μύθους παλαιών βασιλέων και ηρώων της πόλης, οι μαθητές επέλεξαν δικά τους θέματα για τη διακόσμηση της ζωφόρου και έφτιαχναν τις δικές τους ιστορίες. Επίσης παρατηρούσαν τα χαρακτηριστικά κυμάτια που στολίζουν το ναό, συζητούσαν για τα είδη τους καθώς και για το διάκοσμο του ναού παρατηρώντας το θύρωμα της βόρειας πρόστασης και προσπαθώντας να αναπλάσουν με τη φαντασία τους την πλούσια διακόσμησή του με ρόδακες, ανθήμια και άλλα φυτικά μοτίβα.

Στο τέλος μιλούσαν για την **ιστορία** του Ερεχθείου στο πέρασμα των χρόνων, για τις πρώτες αναστηλωτικές επεμβάσεις που έγιναν στο μνημείο μετά την Επανάσταση αλλά και για τις **εργασίες αποκατάστασης** του Ερεχθείου από την ΕΣΜΑ (1979-1986), οι οποίες περιέλαβαν επεμβάσεις και στις τέσσερις πλευρές του, τόσο σωστικές όσο και αναβάθμισης.

Άποψη των Καρυατίδων στο Μουσείο Ακρόπολης

ΜΙΑ ΜΕΡΑ ΣΤΟ ΝΑΟ ΤΗΣ ΑΘΗΝΑΣ ΝΙΚΗΣ

Το δεύτερο πρόγραμμα-αφιέρωμα που οργανώθηκε στην Ακρόπολη το **1988** ήταν αφιερωμένο στο Ναό της Αθηνάς Νίκης. Ξεκινούσε με μία συζήτηση των μαθητών για την **αρχιτεκτονική** του ναού, τον τύπο και τη μορφή του. Μιλούσαν για τον αρχιτέκτονα του ναού, τον Καλλικράτη, ανέφεραν άλλα ονόματα αρχαίων

αρχιτεκτόνων που γνώριζαν και στη συνέχεια περιέγραφαν το ναό. Παρατηρούσαν τον ιωνικό ρυθμό και τις εξαιρετικές αναλογίες του συγκεκριμένου μνημείου. Σύγκριναν τα γωνιακά κιονόκρανα με τα υπόλοιπα και κοιτάζοντας την κάτοψη του ναού, εξηγούσαν τον τύπο του, "τετρακίονιο αμφιπρόστυλο", δηλαδή με 4 μονολιθικούς κίονες στην ανατολική και τέσσερις στη δυτική όψη. Μια μετωπική φωτογραφία του ναού της Αθηνάς Νίκης είχε κοπεί ειδικά ώστε να προκύψει ένα παζλ. Τα παιδιά στην προσπάθειά τους να ανασυνθέσουν το παζλ αναγκάζονταν να παρατηρήσουν και να αναγνωρίσουν τις επί μέρους μορφές του ιωνικού ρυθμού.

Στο επόμενο εργαστήριο μιλούσαν για τη **λατρεία** της Αθηνάς ως Νίκης, δηλαδή ως συμπαραστάτριας των Αθηναίων στους πολέμους. Εδώ με τη βοήθεια και των αρχαίων κειμένων του Πausανία, αναφέρονταν στους μύθους που σχετίζονταν με την Αθηνά Νίκη, διευκρίνιζαν τη διαφορά της από την Άπτερο Νίκη, και αφηγούνταν το μύθο του Αιγέα και του Θησέα.

Στη συνέχεια συζητούσαν για τα **γλυπτά** του ναού. Ξεκινούσαν από το ξύλινο άγαλμα της θεάς που φυλασσόταν στο εσωτερικό του ναού και διαβάζοντας την περιγραφή του περιηγητή Ηλίουδωρου προσπαθούσαν να το αναπλάσουν με τη φαντασία τους. Αναπαρίσταναν το άγαλμα που κρατούσε στο ένα χέρι μια περικεφαλαία, σύμβολο του πολέμου και στο άλλο χέρι ένα ρόδι, σύμβολο της ειρήνης και συζητούσαν γενικά για τους γλύπτες, τα αγάλματα, τα υλικά και τον τρόπο κατασκευής τους.

Άποψη της ζωφόρου του ναού στο Μουσείο Ακρόπολης

Ακολουθούσε συζήτηση για τα υπόλοιπα γλυπτά του ναού, που υπήρχαν στα αετώματα και στη ζωφόρο. Από τα γλυπτά των αετωμάτων σώζονται λίγα θραύσματα και πιστεύεται ότι το ανατολικό αέτωμα απεικόνιζε Γιγαντομαχία και το δυτικό ίσως Αμαζονομαχία. Στη ζωφόρο του ναού εικονίζονταν ανατολικά οι θεοί του Ολύμπου και στις άλλες τρεις πλευρές διάφορες μάχες των Αθηναίων.

Ένα ξεχωριστό εργαστήριο ήταν αφιερωμένο στο προστατευτικό μαρμάρινο **θωράκιο** (στηθαίο), που περιέβαλλε το κτήριο στις τρεις πλευρές του και που ίσως προστέθηκε αρκετά χρόνια μετά την ολοκλήρωση του ναού (410 π.Χ.). Το θωράκιο ήταν διακοσμημένο στην εξωτερική του όψη με ανάγλυφες παραστάσεις Αθηνάς και Νίκης. Υπολογίζεται ότι συνολικά απεικόνιζε 50 μορφές. Οι μαθητές μέσα στο Μουσείο, προσπαθούσαν να ξεχωρίσουν τη μορφή της Αθηνάς από τις Νίκες, καθώς σε κάθε μία από τις τρεις πλευρές του θωρακίου η Αθηνά καθισμένη σε βράχο δέχεται από φτερωτές Νίκες τρόπαια και ζώα για τη θυσία. Επίσης παρατηρούσαν την εξαιρετική απόδοση των πτυχώσεων στα ενδύματα των μορφών και μιλούσαν για τον "πλούσιο ρυθμό".

Τέλος οι μαθητές συζητούσαν για την **ιστορία** του ναού, τις παλαιότερες αναστηλώσεις του αλλά και τις σύγχρονες σωστικές **επεμβάσεις** και εργασίες αναβάθμισης του ναού, που προέβλεπαν την αποσυναρμολόγηση στο σύνολό του, τη συντήρηση και επανασυναρμολόγησή του.

Άποψη του θωρακίου του ναού στο Μουσείο Ακρόπολης

ΜΙΑ ΜΕΡΑ ΣΤΑ ΠΡΟΠΥΛΑΙΑ

Το τρίτο πρόγραμμα-αφιέρωμα που διοργανώθηκε στην Ακρόπολη το **1988** ήταν αφιερωμένο στα Προπύλαια. Οι μαθητές συμμετέχοντας σε μία

σειρά από εργαστήρια γνώριζαν τα Προπύλαια, τη λαμπρή μνημειακή είσοδο της Ακρόπολης, που κατά την αρχαιότητα εντυπωσίαζε και προετοίμαζε ψυχικά τον προσκυνητή για το θέαμα των ναών και των ανημάτων που θα αντίκρυζε.

Αρχικά συζητούσαν για την **αρχιτεκτονική** του μνημείου, για το Μνησικλή, τον αρχιτέκτονα που το σχεδίασε και παρατηρούσαν την κάτοψή του. Μιλούσαν για τη συνθετική πρωτοτυπία που παρουσιάζουν τα Προπύλαια καθώς αποτελούνται από

ένα κεντρικό ορθογώνιο κτήριο που είχε τη μορφή εξάστυλου δωρικού ναού, δηλαδή είχε έξι κίονες στη δυτική και έξι κίονες στην ανατολική του πλευρά. Ένας εγκάρσιος τοίχος με πέντε πόρτες χώριζε το κτήριο σε δύο αίθουσες: τη δυτική, και την ανατολική που βρισκόταν σε υψηλότερο επίπεδο. Η δυτική αίθουσα περιελάμβανε έξι εσωτερικούς πανύψηλους ιωνικούς κίονες σε δύο σειρές, απαραίτητους λόγω των μεγάλων

διαστάσεων του χώρου, για τη στήριξη της μνημειακής οροφής. Ο συνδυασμός του δωρικού με τον ιωνικό ρυθμό και η ασύμμετρη όψη με τους μικρούς και μεγάλους δωρικούς κίονες σε αρμονική συνύπαρξη εντυπωσίαζε τους μαθητές.

Στη συνέχεια συζητούσαν για τις **δύο πτέρυγες** που πλαισιώνουν το κεντρικό κτήριο στη δυτική του πλευρά. Αρχικά μιλούσαν για τη βόρεια πτέρυγα, τη γνωστή ως Πινακοθήκη, οι τοίχοι της οποίας, σύμφωνα με τον περιηγητή Πausανία, έφεραν πίνακες με ζωγραφικά έργα. Εδώ οι μαθητές πρότειναν τα δικά τους

θέματα για τους πίνακες που θα υπήρχαν στην αίθουσα. Έπειτα συζητούσαν για τη νότια πτέρυγα των Προπυλαίων που συνορεύει με το ναό της Αθηνάς Νίκης και η οποία παρέμεινε ημιτελής. Οι μαθητές αναζητούσαν επίσης στοιχεία, όπως οι "αγκώνες" (αλάξευτα μικρά τμήματα που διευκόλυναν τη μεταφορά των λίθων) που έδειχναν ότι το κτήριο δεν ολοκληρώθηκε ποτέ.

Καθώς τα Προπύλαια δεν ήταν ναός, δεν είχαν γλυπτή διακόσμηση ούτε στα αετώματα ούτε στις μετόπες. Μοναδική θεωρείται η δαντελωτή σίμη του κτηρίου και τα ιωνικά του κιονόκρανα θεωρούνται τα ωραιότερα του ιωνικού ρυθμού. Ιδιαίτερα εντυπωσιακές όμως ήταν και οι μαρμάρινες οροφές των Προπυλαίων που σχηματιζόνταν από τετράγωνα πλάκες, τα **φατνώματα**. Οι μαθητές έβλεπαν αναπαραστάσεις των φατνωμάτων με χρώματα και επίχρυσα μεταλλικά άστρα και στη συνέχεια διακοσμούσαν σχέδια και έφτιαχναν τα δικά τους φατνώματα.

Στο επόμενο εργαστήριο οι μαθητές συζητούσαν για μία ερμαιοκή στήλη, τον **"Ερμή Προπύλαιο"**, έργο του γλύπτη Αλκαμένη, που, σύμφωνα με τον Πausανία, ήταν στημένη στη νότια πτέρυγα των Προπυλαίων. Οι στήλες αυτές που έφεραν στο πάνω μέρος τους κεφαλή του Ερμή, προστάτη των οδοιπόρων, ήταν τοποθετημένες σε δρόμους αλλά και σε εισόδους Ιερών και κατοικιών. Οι μαθητές αναζητούσαν μέσα στο Μουσείο ένα ρωμαϊκό αντίγραφο του έργου αυτού.

Τέλος συζητούσαν για την **ιστορία** του μνημείου μέσα στα χρόνια, για τις παλαιότερες αναστηλώσεις αλλά και για τις νεότερες σωστικές **επεμβάσεις** και τις εργασίες συντήρησης και αναβάθμισης του μνημείου.

Άποψη του κεντρικού κτηρίου των Προπυλαίων

Ο χώρος των Προπυλαίων στο Μουσείο Ακρόπολης

ΜΙΑ ΜΕΡΑ ΣΤΟ ΚΕΝΤΡΟ ΜΕΛΕΤΩΝ ΤΗΣ ΑΚΡΟΠΟΛΗΣ

Το 1989 πραγματοποιήθηκε ένα μεγάλο πρόγραμμα-αφιέρωμα αυτή τη φορά στο Κέντρο Μελετών της Ακρόπολης που είναι ένα από τα παλαιότερα και σημαντικότερα δείγματα του κλασικισμού στην Ελλάδα. Στο κτήριο αυτό και στις

πολλαπλές δραστηριότητες που φιλοξενούσε, επικεντρώθηκε το πρόγραμμα "Μια Μέρα στο Κέντρο Μελετών της Ακρόπολης".

Καθώς το ΚεΜΑ ήταν ένα μουσείο εκμαγείων του συνόλου των γλυπτών του Παρθενώνα, η πρώτη ενότητα εργαστηρίων αφορούσε το **γλυπτικό διάκοσμο** του ναού. Οι μαθητές αρχικά μπορούσαν να δουν αντίγραφα από τα σωζόμενα αετωματικά γλυπτά στις αίθουσες του ΚεΜΑ και στη συνέχεια ένα γλυπτό συμπληρωμένο με τη βοήθεια της τεχνολογίας της ολογραφίας.

Στο επόμενο εργαστήριο έβλεπαν αντίγραφα από τις νότιες μετόπες του Παρθενώνα με παραστάσεις της Κενταυρομαχίας. Στη συνέχεια προχωρούσαν

σε δικές τους συνθέσεις, με τη βοήθεια ηλεκτρονικών υπολογιστών και δημιουργούσαν ψηφιακές εικόνες σε ένα πρωτότυπο διαδραστικό εκπαιδευτικό πρόγραμμα, σχεδιασμένο από τον καλλιτέχνη Νέστορα Παπανικολόπουλο. Επίσης είχαν τη δυνατότητα να συνθέσουν κομμάτια μιας σπασμένης μετόπης και να τη χρωματίσουν.

Το τελευταίο εργαστήριο αυτής της ενότητας ήταν αφιερωμένο στη Ζωφόρο του Παρθενώνα. Μετά από μία εισαγωγή στο θέμα, οι μαθητές, με τη βοήθεια γύψινων εκμαγείων, προσπαθούσαν να συνθέσουν τους λίθους της δυτικής Ζωφόρου, εντοπίζοντας την αρχική τους θέση στο μνημείο μέσα στην έκθεση του ΚεΜΑ. Στη συνέχεια αναγνώριζαν τους θεούς του Ολύμπου από τα σύμβολά τους και ειδικά τη θεά Ίριδα, το κεφάλι της οποίας μπορούσαν να δημιουργήσουν σε γύψινο αντίγραφο. Κατόπιν μάθαιναν για τα χρώματα των αρχαίων γλυπτών και μπορούσαν να χρωματίσουν τα μικρά αντίγραφα της Ζωφόρου.

Η Ζωφόρος όμως μας δίνει πολλές πληροφορίες και για **τα ρούχα και τα μουσικά όργανα** των αρχαίων. Έτσι, δύο από τα εργαστήρια της Ζωφόρου ήταν αφιερωμένα σ' αυτά. Αφού οι μαθητές παρατηρούσαν τα ρούχα επάνω στη Ζωφόρο, η καλλιτέχνης Μ. Μυλωνά-Κυριακίδη τους βοηθούσε να δημιουργήσουν τους δικούς τους πέπλους και χιτώνες. Οι μαθητές είχαν επίσης τη δυνατότητα να μάθουν για τα μουσικά όργανα των αρχαίων, να παρατηρήσουν

τα θαυμάσια αντίγραφα που έχει κατασκευάσει ο Γ. Πολύζος καθώς και να τα δοκιμάσουν στην πράξη.

Η επόμενη ενότητα των εργαστηρίων ήταν αφιερωμένη στη μελέτη των αρχαίων **αγαλμάτων** καθώς και των διαφορετικών **υλικών κατασκευής τους**:

Το χρυσελεφάντινο άγαλμα της Αθηνάς Παρθένου ήταν το ερέθισμα για να μάθουν οι μαθητές για την αρχαία αυτή τεχνική, ενώ το Διιπετές Ξόανο, το ξύλινο λατρευτικό άγαλμα της Αθηνάς που ήταν στο Ερέχθειο αποτελούσε την ευκαιρία να μελετήσουν τα ξύλινα αγάλματα.

Με τη βοήθεια του αξέχαστου γλύπτη Σ. Τριάντη παρακολουθούσαν όλη τη διαδικασία δημιουργίας ενός μαρμαρίνου γλυπτού: τη δημιουργία του έργου στον πηλό, τη μεταφορά του σε γύψο, την αντιγραφή του σε μάρμαρο. Επίσης δοκίμαζαν να λαξεύσουν μάρμαρο χρησιμοποιώντας εργαλεία γλυπτικής που συνεχίζουν και σήμερα να είναι όμοια με τα αρχαία εργαλεία.

Με τη βοήθεια του καλλιτέχνη Θ. Παπαδόπουλου παρακολουθούσαν όλα τα στάδια της εργασίας κατασκευής ενός αγάλματος από ορείχαλκο με τη μέθοδο του "Χαμένου Κεριού", ενώ τέλος μάθαιναν και για τα πήλινα αγάλματα δοκιμάζοντας τις ικανότητές τους στον πηλό.

Η επόμενη ενότητα ήταν αφιερωμένη στην **αρχαία ελληνική αρχιτεκτονική**, κορυφαία δείγματα της οποίας αποτελούν τα μνημεία της Ακρόπολης. Οι μαθητές αρχικά γνώριζαν την ιστορία της Ακρόπολης και των ναών της, παρατηρώντας τις μακέτες με τον Ιερό Βράχο και τα μνημεία του σε διαφορετικές ιστορικές φάσεις.

Στη συνέχεια μάθαιναν πώς κατασκευάζονταν ένας ναός στην αρχαιότητα. Έπειτα μελετούσαν τις οικοδομικές επιγραφές όπου αναγραφόταν η εξέλιξη της κατασκευής του κτηρίου, το κόστος των υλικών, των μεταφορών, των ημερομισθίων και αφού τις διάβαζαν, έβγαζαν το αποτύπωμά τους. Παρατηρούσαν τους ρυθμούς της κλασικής αρχιτεκτονικής και μάθαιναν να ξεχωρίζουν τον ιωνικό, το δωρικό και τον κορινθιακό. Χρησιμοποιώντας σφραγίδες, συνέθεταν το ρυθμό της προτίμησής τους και λαξεύοντας σαπούνη, κατασκεύαζαν τα αρχιτεκτονικά μέλη που ήθελαν. Τέλος κατασκεύαζαν ένα ναό στον ηλεκτρονικό υπολογιστή.

Στο υπόγειο του ΚεΜΑ όπου φυλάσσονται οι παλιές μήτρες των γλυπτών, κατασκευάζονται οι νέες και χυτεύονται τα **εκμαγεία**, οι μαθητές είχαν την ευκαιρία να δουν αναλυτικά, τις διαδοχικές φάσεις κατασκευής των διαφόρων τύπων μητρών και εκμαγείων και να χυτεύσουν το δικό τους αντίγραφο αναγλύφου σε πλαστικές μήτρες, που κατασκευάστηκαν ειδικά για το πρόγραμμα.

Στον περίβολο του ΚεΜΑ οι μαθητές, με τη βοήθεια ειδικής αναπαράστασης, ενημερώνονταν για τους **τρόπους ανάρτησης των λίθων** που χρησιμοποιούσαν οι αρχαίοι, καθώς και για τα αναστηλωτικά μηχανήματα των αρχών του αιώνα.

Επίσης μάθαιναν πώς γίνεται μια **ανασκαφή**, όλα τα στάδια που ακολουθούν οι αρχαιολόγοι καθώς και τις διαδικασίες που διαδέχονται η μία την άλλη ώστε ένα κομμάτι γης και το περιεχόμενό του να συμβάλει στη γνώση μας για το ανθρώπινο παρελθόν. Η ανασκαφή γινόταν από τον Τομέα της Αρχαιολογίας και Ιστορίας της Τέχνης του Πανεπιστημίου Αθηνών και οι φοιτητές εξηγούσαν τη στρωματογραφία και τα ευρήματα στους μαθητές.

ΜΙΑ ΜΕΡΑ ΜΕ ΤΗ ΖΩΦΟΡΟ ΤΟΥ ΠΑΡΘΕΝΩΝΑ

Το **1990** σχεδιάστηκε ένα εκπαιδευτικό πρόγραμμα-αφιέρωμα για τη Ζωφόρο του Παρθενώνα, το οποίο επαναλήφθηκε αρκετές φορές κατά τα επόμενα χρόνια. Η Ζωφόρος είναι ένα πολύ σημαντικό θέμα με το οποίο έχουμε ασχοληθεί ιδιαίτερα όλα αυτά τα χρόνια. Αντίγραφα των σωζόμενων λίθων της εκτίθονταν στο ΚεΜΑ, όπου γινόταν το πρόγραμμα.

Οι μαθητές, ύστερα από μία γενική ενημέρωση, χωρίζονταν ανάλογα με την ηλικία τους σε ομάδες και

μετακινούνταν κυκλικά συμμετέχοντας σε μια σειρά από εργαστήρια.

Αρχικά με τη βοήθεια αντιγράφων **αρχαίων εργαλείων** λάξευαν μάρμαρο και αντιλαμβάνονταν τις δυσκολίες στην επεξεργασία του υλικού.

Κατόπιν ο κάθε μαθητής χύτευε σε πλαστικές μήτρες ένα μικρό αντίγραφο **ενός λίθου της Ζωφόρου**, το χρωμάτιζε και έψαχνε να το εντοπίσει στην έκθεση. Τέλος, όλη μαζί η ομάδα συνέθετε τη Ζωφόρο στο σύνολό της.

Στο επόμενο εργαστήριο οι μαθητές με τη βοήθεια αντιγράφων **αρχαίων ενδυμάτων**, έψαχναν να βρουν τα διάφορα είδη ρούχων που φορούσαν οι πομπείς, ενώ σε ένα άλλο εργαστήριο με τη βοήθεια αντιγράφων **αρχαίων μουσικών οργάνων** έψαχναν να βρουν τους αυλούς και τις κιθάρες των μουσικών.

Στη συνέχεια οι μαθητές προσπαθούσαν να διακρίνουν τα διαφορετικά **ζώα της πομπής**, τα άλογα, τα κριάρια, τα βόδια.

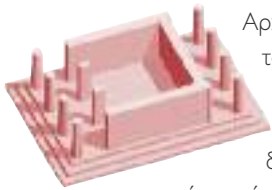
Το πρόγραμμα ολοκληρωνόταν με ένα **θεατρικό παιχνίδι** όπου οι μαθητές κάθονταν σε σκαμνιά-"δίφρους" και αναπαρίσταναν τους θεούς.

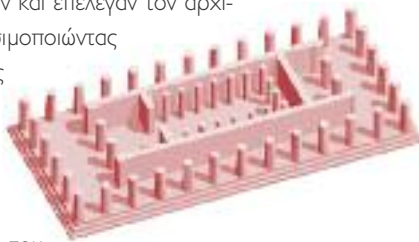
ΜΙΑ ΜΕΡΑ ΚΤΙΖΟΝΤΑΣ ΑΡΧΑΙΟΥΣ ΝΑΟΥΣ

Το 1994 πραγματοποιήθηκε στο ΚεΜΑ ένα άλλο πρόγραμμα-αφιέρωμα που αφορούσε την αρχαία κλασική αρχιτεκτονική. Πρόκειται για ένα σύνθετο θέμα με ιδιαίτερη σημασία για την κατανόηση των αρχαίων μνημείων. Κατά τη διάρκειά του οι μαθητές βήμα προς βήμα κατασκεύαζαν με σχέδια και μακέτες εργασίας ένα δικό τους αρχαίο ναό. Μέσα από μία σειρά εργαστηρίων αναλάμβαναν τους ρόλους του αρχαίου Αθηναίου πολίτη, του αρχιτέκτονα, του γλύπτη, του τεχνίτη και μέσα από αυτούς τους ρόλους συμμετείχαν τόσο στη λήψη των αποφάσεων όσο και στη διαδικασία της κατασκευής ενός ναού.

Αρχικά παρατηρούσαν κατόψεις αρχαίων ναών, μελούσαν τους διάφορους **τύπους** τους και αποφάσιζαν ποιος θα ήταν ο τύπος του δικού τους ναού. Χρησιμοποιώντας κομμάτια φελιζόλ, καρφιά και διάφορα είδη χαρτιών ξεκινούσαν την κατασκευή μίας μικρής μακέτας του ναού, ενός "ινδάλματος", όπως λεγόταν στην αρχαιότητα. Στη συνέχεια συζητούσαν για τους **ρυθμούς της αρχαίας αρχιτεκτονικής**. Με τη βοήθεια σχεδίων, φωτογραφιών και αναπαραστάσεων καθώς και αντιγράφων δωρικών, ιωνικών και κορινθιακών κίονων παρατηρούσαν τα διαφορετικά είδη κίονων και κιονοκράνων και επέλεγαν τον αρχιτεκτονικό ρυθμό του ναού τους. Χρησιμοποιώντας σφραγίδες έφτιαχναν προσόψεις αρχαίων ναών, ενώ με την τεχνική του κολλάζ έκαναν διάφορες συνθέσεις με τους τρεις ρυθμούς.

Με αφορμή την έκθεση στο ΚεΜΑ του Μ. Κορρέ: "Η κατασκευή ενός αρχαίου ναού" ακολουθούσε συζήτηση για την **κατασκευή ενός αρχαίου ναού**, τα υλικά δομής, τα αρχαία εργαλεία, τον τρόπο εξόρυξης και μεταφοράς των λίθων αλλά και την ανάρτηση και τοποθέτηση των αρχιτεκτονικών μελών στο ναό καθώς και τον τρόπο πλοκής και σύνδεσής τους.

Στο επόμενο εργαστήριο μιλούσαν για **τους τοίχους, τα παράθυρα και τις πόρτες** των ναών, παρατηρούσαν φωτογραφίες νεοκλασικών κτηρίων και αναζητούσαν σε αυτά στοιχεία της κλασικής αρχιτεκτονικής. Συζητούσαν επίσης για το χρωματισμό και το γραπτό διάκοσμο που ολοκλήρωναν την εμφάνιση

των ναών, παρατηρούσαν χρωματικές αποκαταστάσεις ναών και τέλος διακοσμούσαν σχέδια αρχαίων θυρωμάτων και θυρόφυλλων με ρόδακες, ανθέμια και άλλα διακοσμητικά μοτίβα, φτιαγμένα από κορδέλες, πούλιες και χρυσόχαρτα.

Στη συνέχεια μάθαιναν για **τις στέγες και τις οροφές** των ναών. Χρωμάτιζαν σχέδια των φατνωμάτων, των τετράγωνων πλακών με βαθύνσεις που διαμορφώνονταν στην κάτω επιφάνεια των μαρμάρινων οροφών. Κατασκεύαζαν τις στέγες για τις μακέτες των ναών τους από ειδικό χαρτί, και επίσης συζητούσαν για τα κεραμίδια των ναών και τα ακροκέραμα. Τέλος ζωγράφιζαν σίμες και κεραμίδια.

Ακολουθούσε ένα εργαστήριο σχετικά με το **γλυπτικό διάκοσμο**

των ναών. Τα αετώματα, οι μετόπες, η δωρική και η ιωνική ζωφόρος αλλά και τα ακρωτήρια των ναών ζωντάνευαν στα μάτια των μαθητών μέσα από φωτογραφίες, σχέδια και συζητήσεις για τους μύθους και την εικονογραφία τους. Μιλούσαν επίσης για τα είδη των κυμάτων, των οριζόντιων ανάγλυφων διακοσμητικών μορφών που είχαν σκοπό να διαρθρώνουν τις επιφάνειες των προσόψεων και χυτεύοντας γύψο σε ειδικά καλούπια έφτιαχναν τα δικά τους κυμάτια που στη συνέχεια χρωμάτιζαν.

Τέλος επέλεγαν το θεό, στον οποίο θα αφιέρωναν το ναό τους και δημιουργούσαν το λατρευτικό του **άγαλμα**, που το τοποθετούσαν με την τεχνική του κολλάζ πίσω από τα θυρόφυλλα της πόρτας, την οποία είχαν ήδη σχεδιάσει και διακοσμήσει. Επίσης κατά τη διάρκεια ενός θεατρικού παιχνιδιού αναπαριστούσαν τους διάφορους τύπους αγαλμάτων, αφού πρώτα είχαν συζητήσει για τον τρόπο και τα υλικά κατασκευής τους, αλλά και για τα σύμβολα των θεών.

ΜΙΑ ΜΕΡΑ ΣΤΗΝ ΑΚΡΟΠΟΛΗ ΑΝΑΖΗΤΩΝΤΑΣ ΤΗ ΘΕΑ ΑΘΗΝΑ

Αθηνά Σκεπομένη

Το **1995** στο πλαίσιο των εκδηλώσεων του Υπουργείου Πολιτισμού με τίτλο "Μ' ένα βιβλίο πετάω" οργανώθηκε για μια εβδομάδα στην Ακρόπολη το πρόγραμμα "Μια Μέρα στην Ακρόπολη αναζητώντας τη θεά Αθηνά".

Οι μαθητές χωρισμένοι σε ομάδες συμμετείχαν σε μία σειρά από εργαστήρια μέσα από τα οποία είχαν την ευκαιρία να γνωρίσουν τις ποικίλες μορφές της θεάς Αθηνάς αλλά και να περιηγηθούν στο μεγαλύτερο Ιερό της.

Μέσα από ένα οδοιπορικό αναζήτησης της θεάς στην Ακρόπολη οι μαθητές σταματούσαν σε συγκεκριμένες θέσεις- σταθμούς:

Η πρώτη στάση γινόταν στο Ναό της **Αθηνάς Νίκης**, όπου οι μαθητές αναπαρίσταναν το ξόανο, το ξύλινο λατρευτικό άγαλμα της θεάς που κρατούσε στο ένα χέρι ένα ρόδι, σύμβολο της ειρήνης και στο άλλο χέρι μία περικεφαλαία, σύμβολο του πολέ-

μου. Ιδιαίτερη έμφαση δινόταν στην παρουσίαση του μαρμάρινου ανάγλυφου θωρακίου (στηθαίου) που περιέβαλλε το ναό στην αρχαιότητα και το οποίο ήταν διακοσμημένο με ανάγλυφες Νίκες που πρόσφεραν δώρα στη θεά Αθηνά.

Δεύτερος σταθμός ήταν το Ιερό της **Αθηνάς Υγείας**, στη νοτιοανατολική γωνία των Προπυλαίων, όπου οι μαθητές με αφορμή το σχετικό μύθο του Πλούταρχου συζητούσαν για την ιδιότητα της Αθηνάς ως θεάς που προστάτευε και θεράπευε τους ασθενείς. Φαντάζονταν το άγαλμά της, παρατηρούσαν το αρχαίο βάθρο του και προσπαθούσαν να διαβάσουν και να αντιγράψουν την επιγραφή

του. Επίσης συζητούσαν και για ένα ακόμη άγαλμα της Αθηνάς, που βρισκόταν λίγο πιο βόρεια, αυτό της **Αθηνάς Λημνίας**, αφιέρωμα των Αθηναίων που μετανάστευσαν στη Λήμνο, στα μέσα του 5ου αι. π.Χ. Με αφορμή το άγαλμα αυτό, ένα από τα παλαιότερα και ωραιότερα έργα του Φειδία, οι μαθητές μιλούσαν για τους γνωστότερους γλύπτες της εποχής, αλλά και για τα σύμβολά της θεάς, παρατηρώντας τα στα σχέδια του εντύπου που συνόδευε το πρόγραμμα.

Αθηνά Εργάνη

Η τρίτη στάση γινόταν στη βορειοδυτική γωνία του Παρθενώνα, όπου οι μαθητές γνώριζαν τρεις ακόμη ιδιότητες της Αθηνάς: την Αθηνά Εργάνη, την Αθηνά Πρόμαχο και την Αθηνά μέσα από τη σχέση της με τη μουσική.

Η **Αθηνά** ως **Εργάνη** προστάτευε κάθε τέχνη και χειροτεχνία καθώς και κάθε τεχνίτη. Οι μαθητές συζητώντας για την εφευρετικότητα της θεάς αναφέρονταν σε διάφορους σχετικούς μύθους, όπου η βοήθεια της θεάς ήταν καθοριστική, όπως στους μύθους για την κατασκευή

του πλοίου των Αργοναυτών και του Δούρειου Ίππου.

Την πολεμική υπόσταση της θεάς, γνώριζαν οι μαθητές μέσα από την **Αθηνά Πρόμαχο**, το άγαλμα της οποίας φαντάζονταν να δεσπόζει πανύψηλο, σχεδόν στη μέση του Ιερού. Εδώ η Αθηνά ορειχάλκινη, πάνοπλη, φτιαγμένη από το Φειδία αποτελούσε αφιέρωμα των Αθηναίων για τη νίκη τους στο Μαραθώνα. Οι μαθητές γνώριζαν την τεχνική κατασκευής των ορειχάλκινων αγαλμάτων και σύγκριναν το χαμένο σήμερα άγαλμα της Προμάχου με τα θαυμάσια νεότερα αγάλματα της θεάς, στην Ακαδημία Αθηνών και στο Πεδίο του Άρεως.

Αθηνά Παρθένος

Αθηνά του Ενδοίου

Αθηνά του Αγγέλιου

Τη σχέση της **Αθηνάς με τη μουσική** και ειδικότερα με την κατασκευή των αυλών συζητούσαν οι μαθητές με αφορμή το σύμπλεγμα της Αθηνάς και του Μαρσύα που βρισκόταν ανάμεσα στα Προπύλαια και στον Παρθενώνα. Εδώ είχαν την ευκαιρία να δουν από κοντά αντίγραφα των αρχαίων μουσικών οργάνων και να μάθουν για τη μουσική στην αρχαιότητα.

Αθηνά Πολιάδα

Η τέταρτη στάση γινόταν κοντά στο Ερέχθειο, όπου οι μαθητές γνώριζαν την **Αθηνά Πολιάδα**, προστάτιδα της πόλης. Πρόκειται για το παλαιότερο και ιερότερο άγαλμα της Αθηνάς, το οποίο οι Αθηναίοι πίστευαν ότι ήταν ξύλινο (ξύλινο) και ότι το είχε στείλει ο Δίας από τον ουρανό (Διιπέτες). Σε αυτό πρόσφεραν τον πέπλο, το δώρο της θεάς κατά τα Παναθήναια. Η απεικόνιση στον πέπλο σκηνών από τη μυθική μάχη των θεών εναντίον των Γιγάντων, τη Γιγαντομαχία, έδινε την ευκαιρία στους μαθητές να θυμηθούν έναν από τους γνωστότερους μύθους από τη ζωή της Αθηνάς. Συζητούσαν επίσης για τη φιλονικία των δύο θεών για την κυριαρχία στην Αθήνα και αναζητούσαν στην περιοχή του Ερεχθείου τα "ιερά τεκμήρια", τα ίχνη από τα δώρα που πρόσφεραν στην πόλη, δηλ. την ελιά της Αθηνάς και το θαλασσινό νερό του Ποσειδώνα.

Η τελευταία στάση στο χώρο γινόταν στα ανατολικά του Παρθενώνα, όπου οι μαθητές συζητούσαν για το πιο εντυπωσιακό έργο του Φειδία στην Ακρόπολη, το χρυσελεφάντινο άγαλμα της **Αθηνάς Παρθένου** μέσα στο σηκό του Παρθενώνα. Η θεά παριστανόταν πάνοπλη αλλά ειρηνική. Φορούσε μακρύ πέπλο και αιγίδα, με παράσταση της Μέδουσας. Στο κεφάλι έφερε περίτεχνο κράνος πλούσια στολισμένο με μυθολογικά ζώα. Κρατούσε στο δεξί της χέρι άγαλμα της θεάς Νίκης, είχε ακουμπισμένη στο έδαφος την ασπίδα της, ενώ το δόρυ της

στηριγμένο κάτω ακουμπούσε στον αριστερό ώμο της. Γνωστοί μύθοι απεικονίζονταν σε διάφορα σημεία του αγάλματος. Η ασπίδα εξωτερικά είχε ανάγλυφη παράσταση Αμαζονομαχίας και εσωτερικά ζωγραφιστή παράσταση Γιγαντομαχίας, ενώ στις παρυφές των σανδαλιών της υπήρχαν ανάγλυφες σκηνές Κενταυρομαχίας. Τέλος, στο βάθρο του αγάλματος υπήρχε ανάγλυφη παράσταση της γέννησης της Πανδώρας. Οι μαθητές περιέγραφαν το άγαλμα με τη βοήθεια μίας αναπαράστασής του σε ένα σελιδοδείκτη και συζητούσαν για την τεχνική κατασκευής των χρυσελεφάντινων αγαλμάτων. Επίσης παρατηρούσαν σε φωτογραφίες τις διαφορετικές αναπαραστάσεις της Αθηνάς από τα αετώματα του ναού και αναφέρονταν στους μύθους της γέννησης της και της φιλονικίας της με τον Ποσειδώνα. Με αφορμή επίσης την απεικόνιση της θεάς στη ζωφόρο του Παρθενώνα, μιλούσαν για τη μεγάλη γιορτή των Παναθηναίων και τα βραβεία των νικητών στους αγώνες, τους Παναθηναϊκούς αμφορείς. Στο τέλος το κάθε παιδί έφτιαχνε το δικό του Παναθηναϊκό αμφορέα.

Τελειώνοντας το πρόγραμμα, οι μαθητές επισκέπτονταν το Μουσείο της Ακρόπολης, όπου αναζητούσαν απεικονίσεις της θεάς Αθηνάς ανάμεσα στα αριστουργήματα του Μουσείου. Έψαχναν για ειδώλια, αγάλματα και ανάγλυφα με αιγίδα, γοργόνειο, κράνος και δόρυ. Προσπαθούσαν να αναγνωρίσουν την Αθηνά Πολιάδα ανάμεσα σε διαφορετικά ειδώλια και την Αθηνά Εργάνη στα πήλινα πλακίδια. Ανακάλυπταν την **Αθηνά Σκεπτομένη**, την **Αθηνά του Ενδοίου**, την **Αθηνά του Αγγέλτου**, την Αθηνά στα τιμητικά ψηφίσματα. Στο θωράκιο του Ναού της Αθηνάς Νίκης προσπαθούσαν να ξεχωρίσουν ποια ανάγλυφα παρίσταναν τη θεά και ποια τη Νίκη. Αλλά η **Αθηνά της Γιγαντομαχίας** ήταν αυτή που αιχμαλώτιζε το βλέμμα των παιδιών!

Αθηνά της Γιγαντομαχίας

Αθηνά Νίκη

ΜΙΑ ΜΕΡΑ ΣΤΟΝ ΠΕΡΙΠΑΤΟ ΤΗΣ ΑΚΡΟΠΟΛΗΣ

Άποψη του αρχαίου Περιπάτου

γνωριμία των μαθητών με την τοπογραφία καθώς και με τα πολλά και ιδιόμορφα μνημεία που κτίστηκαν στις πλαγίες της Ακρόπολης.

Οι μαθητές χωρισμένοι σε ομάδες περιηγούνταν αρχικά τη βόρεια κλιτύ και επισκέπτονταν τα ιερά σπήλαια.

Η πρώτη στάση γινόταν κοντά στην **Κλεψύδρα** (κλέπτω + ύδωρ), την κρήνη που ονομάστηκε έτσι, γιατί άλλοτε είχε πολύ νερό και άλλοτε σχεδόν καθόλου και που ήταν κτισμένη στη συμβολή της οδού των Παναθηναίων με τον Περιπάτο. Οι μαθητές γνώριζαν τη μακρόχρονη ιστορία της πηγής καθώς και τη συμβολή της στις διάφορες πολιορκίες της Ακρόπολης.

Η επόμενη στάση γινόταν στα Ιερά του Απόλλωνα, του Δία, του Πάνα και των Νυμφών, σπήλαια που μετατράπηκαν σε χώρους λατρείας των θεών στη βόρεια πλαγιά της Ακρόπολης, πλαισιώνοντας την επίσημη λατρεία της Αθηνάς, προστάτιδας θεάς της πόλης στην κορυφή του Ιερού Βράχου. Στο **Ιερό του Απόλλωνα** οι μαθητές γνώριζαν τη λατρεία του θεού ως Υποακραιού, "Υπ' άκραις" ή "Υπό Μακραίς" (πέτραις), όπως προκύπτει από ενεπίγραφες ανάγλυφες πλάκες που βρέθηκαν μπροστά στην είσοδο της σπηλιάς και που ήταν αναθήματα των εννέα Αρχόντων. Στο **Ιερό του Δία** γνώριζαν τη λατρεία του θεού ως Ολυμπίου ή Αστραπαίου, όπου σύμφωνα με την παράδοση στέκονταν οι λατρευτές του Απόλλωνα Πυθίου κοιτάζοντας προς το όρος Πάρνηθα και περιμένοντας να δουν την αστραπή του Δία, το σημάδι για να ξεκινήσουν την πομπή τους προς τους Δελφούς. Τέλος στο **Ιερό του Πάνα και**

των **Νυμφών**, οι μαθητές συζητούσαν για τη λατρεία του θεού που διαδόθηκε στην Αττική ύστερα από τη νίκη των Ελλήνων στο Μαραθώνα (490 π.Χ.). Οι Έλληνες πίστευαν ότι κατά τη διάρκεια της μάχης, ο Πάνας με τις άγριες φωνές του προκάλεσε ταραχή κι αναστάτωση ή –όπως φανερώνει και το όνομα του– πανικό στους Πέρσες, προκαλώντας έτσι την ήττα τους.

Το τελευταίο **Ιερό** της βόρειας πλευράς είναι συνδεδεμένο με τη λατρεία της **Αφροδίτης**, θεάς της ομορφιάς και του φτερωτού γιου της, του **Έρωτα**. Οι μαθητές παρατηρούσαν τις κόγχες που ήταν σκαλισμένες στο βράχο και φωτογραφίες των αναθημάτων που είχαν αφιερωθεί στη θεά και βοήθησαν στην ταύτιση του ιερού.

Στη συνέχεια οι μαθητές επισκέπτονταν τα μνημεία της νότιας πλαγιάς, ξεκινώντας από το **Ωδείο του Περικλή**. Εκεί παρακολουθούσαν με τη φαντασία τους, τους μουσικούς αγώνες των Παναθηναίων και συζητούσαν για τη μουσική και τη σημασία της στην καθημερινή ζωή, στις γιορτές αλλά και στην ανατροφή των παιδιών.

Ακολουθούσε η στάση στο **Διονυσιακό θέατρο**, όπου οι μαθητές μιλούσαν για τους δραματικούς αγώνες προς τιμή του Διονύσου, για τους ηθοποιούς, τα προσωπεία και τα εισιτήρια, αλλά γνώριζαν και τα μέρη του θεάτρου, το κοίλο, την ορχήστρα, τη σκηνή. Συζητούσαν για τους δύο **ναούς του Διονύσου Ελευθερέως** που υπήρχαν εκεί, για την τυπολογία τους και για τα αγάλματα που φυλάσσονταν σε αυτούς: ένα ξύλινο άγαλμα στον παλαιότερο ναό και ένα άλλο, ίσως χρυσελεφάντινο, στο νεότερο ναό. Επίσης παρατηρούσαν έναν κυκλικό μαρμάρينو βωμό, διακοσμημένο με γιρλάντα και προσωπεία σατύρων που διατηρούνταν σε καλή κατάσταση.

Ακριβώς επάνω από το Διονυσιακό θέατρο, μία φυσική κοιλάτητα του βράχου είχε διαμορφωθεί στο **χορηγικό μνημείο του Θρασύλλου**, σε ανάμνηση της νίκης του ως χορηγού στους θεατρικούς αγώνες του 319 π.Χ. Εδώ οι μαθητές μιλούσαν για το θεσμό της χορηγίας και για τη διαχρονική του σημασία καθώς και για τους διάφορους τύπους χορηγικών μνημείων, που είχαν συνήθως μορφή μικρών ναών ή απλών κίωνων και χρησίμευαν ως βάσεις, όπου τοποθετούσαν οι χορηγοί το βραβείο τους, ένα χάλκινο τρίποδα που έφερε λέβητα.

Άποψη των Ιερών Σπηλαίων της βόρειας πλευράς της Ακρόπολης

Άποψη του Διονυσιακού θεάτρου

Άποψη του χορηγικού μνημείου Θρασύλλου

Η επόμενη στάση γινόταν στο **Ιερό του Ασκληπιού**, όπου οι αρχαίοι Αθηναίοι λάτρειαν το θεό-προστάτη της Ιατρικής, αλλά και ζητούσαν θεραπεία σε ένα από τα πρώτα θεραπευτήρια της Αθήνας. Οι μαθητές παρατηρούσαν τα κατάλοιπα αυτού του συγκροτήματος οικοδομημάτων που περιλάμβαναν το βωμό και το ναό του θεού, το "Εγκοιμητήριο" ή άβατο (μία διώροφη στοά που λειτουργούσε ως χώρος θεραπείας των ασθενών) και το "Καταγώγιο" (μία απλή στοά με δωμάτια στο πίσω μέρος που χρησίμευε ως ξενώνας για τους επισκέπτες). Εδώ γινόταν συζήτηση για την ιατρική, τις διάφορες μεθόδους θεραπείας και τους γιατρούς στην αρχαιότητα. Επίσης συζητούσαν για τα ανατομικά ανάγλυφα, τα αφιερώματα με απεικονίσεις μελών του ανθρώπινου σώματος που θεραπεύτηκαν.

Στη συνέχεια έβλεπαν το βόρειο τοίχο της **Στοάς του Ευμένους**, και προσπαθούσαν να αναπλάσουν με τη φαντασία τους το διώροφο επίμηκες κτήριο που χρησίμευε για την προστασία των θεατών του Διονυσιακού θεάτρου από τη βροχή ή τον ήλιο και το οποίο έφερε τόσο στην πρόσοψη όσο και στο εσωτερικό και στους δύο ορόφους εντυπωσιακές, μεγάλες κιονοστοιχίες διαφόρων αρχιτεκτονικών ρυθμών.

Αμέσως μετά, κατευθύνονταν στο **Ωδείο του Ηρώδη του Αττικού**, ένα από τα ωραιότερα και πιο επιβλητικά κτήρια της αρχαιότητας, το οποίο αποτελεί παράδειγμα σύγχρονης χρήσης ενός αρχαίου μνημείου. Οι μαθητές παρατηρούσαν την εντυπωσιακή τριώροφη πρόσοψή του, ύψους 28 μ. και φαντάζονταν την ξύλινη στέγη και τον πλούσιο αρχιτεκτονικό και γλυπτικό του διάκοσμο.

Η τελευταία στάση γινόταν στο μικρό, υπαίθριο **Ιερό της Νύμφης**, τοπικής θεάς της Αθήνας, προστάτιδας του γάμου και των γαμήλιων τελετών, νότια του Ηρωδείου.

Άποψη του Ιερού του Ασκληπιού

Οι μαθητές αρχικά συζητούσαν για το γάμο. Ο γάμος κατά την αρχαιότητα διαρκούσε τρεις ημέρες (προαύλια, ημέρα του γάμου και επαύλια). Η πρώτη ημέρα ήταν αφιερωμένη σε τελετουργίες προετοιμασίας, όπως επισκέψεις σε ιερά και ναούς, θυσίες, προσευχές και προσφορές αφιερωμάτων. Η κυρίως τελετή του γάμου, που ήταν η τελετουργική μετάβαση της νύφης από το σπίτι του πατέρα της στο σπίτι του συζύγου της γινόταν τη δεύτερη ημέρα. Την ημέρα αυτή γινόταν και το τελετουργικό λουτρό της νύφης. Την επομένη ημέρα προσφέρονταν δώρα στους νεόνυμφους.

Οι μαθητές έκαναν μία αναπαράσταση της τελετής του γάμου και στη συνέχεια συζητούσαν ειδικότερα για τα πιο χαρακτηριστικά γαμήλια αγγεία, τις λουτροφόρους, με τα οποία μετέφεραν το νερό από την αθηναϊκή κρήνη Καλλιρρόη, για το γαμήλιο λουτρό των μελλονύμφων. Μετά το γάμο, οι λουτροφόροι αφιερώνονταν στο Ιερό της Νύμφης, όπου βρέθηκαν πολλά τέτοια αγγεία. Ήταν διακοσμημένα με τη μελανόμορφη ή την ερυθρόμορφη τεχνική και απεικόνιζαν σκηνές μυθολογικές ή σχετικές με το γάμο.

Άποψη της αίθουσας των κλιτύων στο Μουσείο Ακρόπολης

Μέσα στα χρόνια, ορισμένα από τα μεγάλα προγράμματα-αφιερώματα πραγματοποιήθηκαν με μορφή βιωματικών σεμιναρίων, αποκλειστικά σε εκπαιδευτικούς. Σε συνδυασμό με το υλικό και τα έντυπα που κάθε φορά παρέχονταν στους συμμετέχοντες, οι εκπαιδευτικοί είχαν την ευκαιρία να επαναλάβουν το πρόγραμμα ή μέρος του με τους μαθητές τους, προσαρμόζοντάς το κάθε φορά στο επίπεδο της τάξης τους και στα ενδιαφέροντα των παιδιών. Έτσι μπόρεσε να πολλαπλασιαστεί ο αριθμός των μαθητών που τελικά συμμετείχαν στο πρόγραμμα. Τέτοιες περιπτώσεις προγραμμάτων-αφιερωμάτων σε εκπαιδευτικούς είναι οι δύο ακόλουθες:

ΤΑ ΠΑΝΑΘΗΝΑΙΑ ΜΕΣΑ ΑΠΟ ΤΗ ΖΩΦΟΡΟ ΤΟΥ ΠΑΡΘΕΝΩΝΑ

Η συνεχής ενασχόλησή μας με τη Ζωφόρο του Παρθενώνα που ως ένα εξαιρετικό αφηγηματικό ανάγλυφο της κλασικής εποχής παρουσιάζει ιδιαίτερο ερευνητικό και εκπαιδευτικό ενδιαφέρον, μας οδήγησε το **2004**, στο πλαίσιο των Ολυμπιακών

αγώνων της Αθήνας, στη διοργάνωση ενός ακόμη ειδικού προγράμματος-αφιερώματος με θέμα "Τα Παναθήναια μέσα από τη Ζωφόρο του Παρθενώνα". Το πρόγραμμα έγινε στο ΚεΜΑ και απευθυνόταν σε εκπαιδευτικούς που συμμετέχοντας σε 8 εργαστήρια, έλαβαν μέρος με τη φαντασία τους στη γιορτή των αρχαίων Παναθηναίων, στους καλλιτεχνικούς και αθλητικούς αγώνες καθώς και στη μεγάλη πομπή προς την Ακρόπολη.

Οι εκπαιδευτικοί είχαν την ευκαιρία να παρακολουθήσουν ένα μάθημα **τοπογραφίας της Ακρόπολης** παρατηρώντας τα μνημεία, τον προσανατολισμό και τη θέση τους επάνω στο Βράχο μέσω της μουσειοσκευής "Πάμε στην Ακρόπολη" αλλά και να μελετήσουν και να κατανοήσουν την **αρχιτεκτονική των ναών** και ειδικότερα τους τρεις ρυθμούς της κλασικής αρχιτεκτονικής μέσα από τη μουσειοσκευή "Ενας Αρχαίος Ναός".

Επίσης τους δινόταν η δυνατότητα να **λαξεύσουν** ένα κομμάτι **μάρμαρο** χρησιμοποιώντας τη μουσειοσκευή "Λιθοξοϊκή" ώστε να παρατηρήσουν τα ίχνη των διαφόρων εργαλείων και να μάθουν να τα αναγνωρίζουν επάνω σε επιφάνειες αρχαίων κτηρίων και γλυπτών αλλά και να κατανοήσουν τις δυσκολίες που αντιμετώπιζαν οι αρχαίοι λιθοξόοι.

Στα επόμενα δύο εργαστήρια γνώριζαν τα διάφορα είδη της **αρχαίας ενδυμασίας** με τη βοήθεια της μουσειοσκευής "Αρχαία Ελληνική Ενδυμασία" και τα αναζητούσαν στην πομπή των Παναθηναίων. Επίσης έβλεπαν αντίγραφα **αρχαίων μουσικών οργάνων** με τη βοήθεια της μουσειοσκευής "Αρχαία Ελληνικά Μουσικά Όργανα" και προσπαθούσαν να αναγνωρίσουν τα μουσικά όργανα που έφεραν οι συμμετέχοντες στην πομπή.

Με αφορμή την απεικόνιση των **θεών του Ολύμπου** στην ανατολική Ζωφόρο του Παρθενώνα και εκμεταλλευόμενοι τις δυνατότητες που παρέχει η μουσειοσκευή το "Δωδεκάθεο" για εμπλουτισμό της διδακτέας ύλης, συζητούσαν για τους θεούς και έφτιαχνε και ο καθένας με κολλάζ ένα θεό έτσι όπως τον είχε φανταστεί.

Μελετούσαν τη **σύνθεση της Ζωφόρου** του Παρθενώνα και έβλεπαν αναλυτικά το περιεχόμενο της μουσειοσκευής "Η Ζωφόρος του Παρθενώνα".

Τέλος, προσέγγιζαν τους **αγώνες** που γίνονταν στα Παναθήναια μέσα από τη λογοτεχνία και το **παραμύθι**, με προσκεκλημένο το γνωστό συγγραφέα παιδικών βιβλίων, αρχαιολόγο Χ. Μπουλώτη καθώς και μέσα από **έργα σύγχρονης τέχνης**, του Picasso, του Cesar κ.ά.

Στο πρόγραμμα έλαβαν μέρος εκπαιδευτικοί από 60 σχολεία της Ελλάδας, με περίπου 11.000 μαθητές όλων των ηλικιών. Κατά τη διάρκεια της σχολικής χρονιάς είχαμε συνεχή συνεργασία με αυτό το δίκτυο των σχολείων παρέχοντάς τους βοήθεια και εκπαιδευτικό υλικό. Το πρόγραμμα ολοκληρώθηκε με τη διοργάνωση του ειδικού Συνεδρίου, όπου παρουσιάστηκαν οι εργασίες των σχολείων που έλαβαν μέρος στο πρόγραμμα.

ΑΝΑΣΤΗΛΩΝΟΝΤΑΣ ΤΑ ΜΝΗΜΕΙΑ ΤΗΣ ΑΚΡΟΠΟΛΗΣ

Ένα ακόμη πρόγραμμα-αφιέρωμα που πραγματοποιήθηκε το **2006** πάλι σε εκπαιδευτικούς, στην Ακρόπολη αυτή τη φορά, αφορούσε τα αναστηλωτικά έργα των μνημείων της. Κατά τη διάρκεια του προγράμματος οι εκπαιδευτικοί ενημερώνονταν:

- α. για τα **προβλήματα** των μνημείων και τα **αίτια** της επέμβασης
- β. για τη **μέθοδο** των δομικών επεμβάσεων στη μνημεία της Ακρόπολης
- γ. για τη **συντήρηση επιφανείας** των αρχιτεκτονικών μελών
- δ. για την **τεκμηρίωση**, την **ανάλυση** και την **έρευνα** που γίνεται σε όλα τα επίπεδα
- ε. για τον **ειδικό μηχανολογικό εξοπλισμό** και παράλληλα τη **χρήση νέων τεχνολογιών** και τέλος

στ. για τα **αναστηλωτικά προγράμματα** που λαμβάνουν χώρα αυτή τη στιγμή ή που έχουν ήδη περατωθεί στα επιμέρους μνημεία.

Στη συνέχεια οι εκπαιδευτικοί χωρίζονταν σε τρεις ομάδες και συμμετείχαν σε τρία αντίστοιχα εργαστήρια.

Αρχικά ενημερώνονταν για τις εργασίες του Γραφείου Τεκμηρίωσης της ΥΣΜΑ. Ειδικότερα γνώριζαν πώς γίνονται οι **καταγραφές** και τακτοποιήσεις του τεκμηριωτικού υλικού των έργων καθώς και η **ηλεκτρονική διαχείρισή** του από το Αρχείο Αρχιτεκτονικών Μελών της Βάσης Δεδομένων της ΥΣΜΑ. Επίσης παρακολουθούσαν από κοντά τον τρόπο με τον οποίο οι λιθοξόοι κατασκευάζουν τα **συμπληρώματα** από νέο μάρμαρο και πραγματοποιούν τις **συγκολήσεις** των μελών.

Τέλος έβλεπαν τα δύο **νέα ιωνικά κιονόκρανα** της δυτικής αίθουσας των Προπυλαίων που φιλοτεκνήθηκαν από έμπειρους μαρμαροτεχνίτες, οι οποίοι εργάστηκαν έχοντας ως πρότυπο τα ίδια τα αποτμήματα των αρχαίων κιονοκράνων.

Το πρόγραμμα ολοκληρωνόταν με μια **περιήγηση στα μνημεία**, όπου οι εκπαιδευτικοί είχαν την ευκαιρία να ενημερωθούν για τις επιμέρους αναστηλωτικές επεμβάσεις.

Στο πρόγραμμα έλαβαν μέρος εκπαιδευτικοί από 45 σχολεία της Αττικής και περίπου 1000 μαθητές Λυκείου.

Άποψη του Ερεχθείου κατά τη διάρκεια και μετά την αποκατάστασή του

ΕΚΤΑΚΤΑ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΑ

Παράλληλα με τα τακτικά προγράμματα έχουν πραγματοποιηθεί και διάφορα έκτακτα προγράμματα που συνήθως συνδυάζονταν με κάποιες ειδικές εκδηλώσεις, περιοδικές εκθέσεις ή συνέδρια. Για ορισμένα από αυτά τυπώθηκαν ειδικά έντυπα ή δημιουργήθηκαν εκπαιδευτικοί φάκελοι που αποτελούν μέρος του δανειστικού υλικού του Τμήματος.

1687 - Η ΑΝΑΤΙΝΑΞΗ ΤΟΥ ΠΑΡΘΕΝΩΝΑ

Το **1987**, με την ευκαιρία των εγκαινίων του ΚεΜΑ, διοργανώθηκε ένα πρόγραμμα με θέμα την ανατίναξη του Παρθενώνα το 1687. Το πρόγραμμα συνόδευε την έκθεση με τίτλο "Η ανατίναξη του Παρθενώνα - 300 χρόνια". Μέσα από σχέδια του Μ. Κορρέ, φωτογραφίες και οπτικοακουστικά πολυθεάματα οι μαθητές γνώριζαν τις περιπέτειες του μνημείου στο πέρασμα των χρόνων.

ΑΡΠΑΓΗ ΚΑΙ ΔΙΑΣΠΟΡΑ ΤΩΝ ΓΛΥΠΤΩΝ ΤΟΥ ΠΑΡΘΕΝΩΝΑ

Το **1990**, λόγω του μεγάλου ενδιαφέροντος μαθητών και εκπαιδευτικών και της ιδιαίτερης σημασίας του θέματος, οργανώθηκε ένα πρόγραμμα για την αρπαγή και τη διασπορά των Γλυπτών του Παρθενώνα. Σε αυτό παρουσιαζόταν η ιστορία των γλυπτών, της απόσπασής τους από το μνημείο και του κατακερματισμού τους σε μουσεία όλου του κόσμου, καθώς και οι προσπάθειες για την επιστροφή τους. Το πρόγραμμα αυτό επαναλήφθηκε πολλές φορές μέσα στα χρόνια.

ΕΝΑΣ ΠΕΡΙΠΑΤΟΣ ΣΤΗΝ ΑΘΗΝΑ ΤΟΥ ΑΔΡΙΑΝΟΥ

Το **1991** οργανώθηκε ένα πρόγραμμα για την Αθήνα του Αδριανού, κατά τη διάρκεια του οποίου οι μαθητές μιλούσαν για το ρωμαίο αυτοκράτορα Αδριανό, τις πολεοδομικές του επεμβάσεις στην Αθήνα και τα χαρακτηριστικά της ρωμαϊκής αρχιτεκτονικής. Στη συνέχεια επισκέπτονταν μερικά από τα πιο γνωστά Αδριάνεια έργα.

ΑΡΧΑΙΕΣ ΚΕΡΑΜΩΣΕΙΣ ΚΑΙ ΑΚΡΟΚΕΡΑΜΑ

Το **1992**, σε συνδυασμό με την έκθεση "Κεραμώσεις από την αθηναϊκή Ακρόπολη" οργανώθηκε ειδικό πρόγραμμα με το ίδιο θέμα. Οι μαθητές μάθαιναν για τις ελληνικές πήλινες κεραμώσεις, τα διαφορετικά συστήματά τους, καθώς και τη διαδικασία κατασκευής των κεράμων. Στη συνέχεια έβλεπαν από κοντά την έκθεση μέσα στο ΚεΜΑ, που περιελάμβανε ακροκέραμους, γείσα, κορυφαίους καλυπτήρες, σίμες και ακρωτήρια, και παρατηρούσαν τα διακοσμητικά τους στοιχεία, ανθέμια, έλικες, άνθη λωτού κ.ά.

Τέλος οι μαθητές κατασκεύαζαν και διακοσμούσαν τα δικά τους ακροκέραμα.

ΜΙΑ ΜΕΡΑ ΣΤΗΝ ΑΚΡΟΠΟΛΗ ΑΝΑΖΗΤΩΝΤΑΣ ΑΝΑΘΗΜΑΤΑ

Τα επόμενα χρόνια σχεδιάστηκαν ορισμένα έκτακτα προγράμματα σχετικά με τα αναθήματα του Ιερού Βράχου. Το πρώτο πρόγραμμα οργανώθηκε το **1993**.

Μία από τις βασικές πράξεις έκφρασης σεβασμού προς τους θεούς μέσα σε ένα ιερό ήταν η ανάθεση, δηλαδή η αφιέρωση διαφόρων έργων στους θεούς. Τα αναθήματα στην Ακρόπολη ήταν ποικίλα. Τα περισσότερα ήταν μαρμάρινα γυναικεία αγάλματα, οι Κόρες. Πολλά όμως ήταν τα ανδρικά αγάλματα, τα συμπλέγματα μορφών, οι φτερωτές Νίκες, τα ομοιώματα ζώων, καθώς και τα ανάγλυφα με παραστάσεις θεών και θνητών. Μία χαρακτηριστική ομάδα αναθημάτων της αρχαϊκής εποχής ήταν οι ιππείς, ίσως αφιερώματα της αριστοκρατικής τάξης των ιππέων. Δεν έλειπαν επίσης τα εξαιρετικής ποιότητας αγγεία καθώς και χάλκινα έργα, κυρίως λέβητες επάνω σε τρίποδες αλλά και μικρά αγάλματα της Αθηνάς ή ειδώλια ζώων και μυθολογικών όντων. Εκτός όμως από αυτές τις δαπανηρές προσφορές, αφιερώματα κυρίως πιο εύπορων πολιτών, υπήρχαν και πηλίνα αναθήματα, πιο ταπεινές προσφορές οικονομικά ασθενέστερων πιστών. Τα αναθήματα στέκονταν επάνω σε βάσεις ψηλές ή χαμηλές, που είχαν μορφή ορθογώνιου στύλου ή κίονα, με ή χωρίς ραβδώσεις. Οι βάσεις αυτές έφεραν επιγραφές, όπου αναφέρονταν το όνομα και το επάγγελμα του δωρητή, ο γλύπτης και ο θεός στον οποίο αφιερωνόταν το ανάθημα.

Τα αρχαϊκά αναθήματα καταστράφηκαν το 480 π.Χ., όταν οι Πέρσες εισέβαλαν στην Ακρόπολη και την έκαψαν. Οι Αθηναίοι μετά την επιστροφή τους στην πόλη ως νικητές έθαψαν τα σπασμένα αγάλματα με μεγάλο σεβασμό μέσα σε "αποθέτες", σε ειδικά ορύγματα. Κατά τις ανασκαφές του 19ου αι. οι αρχαιολόγοι έφεραν στο φως τα καταπληκτικά αυτά αγάλματα, τα αριστουργήματα που εκτίθενται στο Μουσείο της Ακρόπολης.

Κατά τη διάρκεια του προγράμματος, οι μαθητές συζητούσαν για τα αναθήματα, τη μορφή, τα υλικά κατασκευής τους και φαντάζονταν την εικόνα που θα παρουσίαζε το Ιερό με το πλήθος των αφιερωμάτων του. Αγάλματα της Αθηνάς, αλλά και άλλων θεών, συμπλέγματα που απεικόνιζαν μύθους της αρχαιότητας αλλά και προτομές και αγάλματα σπουδαίων πολιτικών και

πνευματικών ανθρώπων της εποχής κοσμούσαν το χώρο. Στη συνέχεια οι μαθητές εντόπιζαν στο Βράχο τα ίχνη από τα θεμέλια των βάσεων των αναθημάτων.

Με τη βοήθεια μιας παλιάς φωτογραφίας του 1864 που έδειχνε ορισμένα από τα κορυφαία αριστουργήματα της αρχαϊκής εποχής αμέσως μετά την ανακάλυψή τους κατά τις ανασκαφές του 19ου αι., οι μαθητές προσπαθούσαν να τα αναγνωρίσουν αποκαταστημένα πλέον μέσα στο Μουσείο.

Τέλος γίνονταν οι ίδιοι οι μαθητές καλλιτέχνες και δημιουργούσαν τα δικά τους αναθήματα. Επέλεγαν το υλικό κατασκευής του αναθήματός τους, τη θέση του στο Βράχο, τη μορφή του, τη βάση του, το αν θα ήταν οι ίδιοι χορηγοί ή καλλιτέχνες καθώς και το θεό στον οποίο θα το αφιέρωναν και έγραφαν την επιγραφή του αναθήματός τους.

ΜΙΑ ΜΕΡΑ ΣΤΗΝ ΑΚΡΟΠΟΛΗ ΓΝΩΡΙΖΟΝΤΑΣ ΤΙΣ ΑΡΧΑΪΚΕΣ ΚΟΡΕΣ

Το **1994**, διοργανώθηκε ένα πρόγραμμα για τις αρχαϊκές Κόρες της Ακρόπολης, τα μαρμάρινα γυναικεία αγάλματα που στόλιζαν το Ιερό και αποτελούσαν τα περισσότερα και πιο χαρακτηριστικά αναθήματα της εποχής αυτής. Σώζονται θραύσματα από περίπου 200 Κόρες της Ακρόπολης. Καμία Κόρη δεν είναι απολύτως όμοια με κάποια άλλη. Η παλαιότερη χρονολογείται περίπου στο 570 π.Χ. και η τελευταία στο 480 π.Χ.

Κατά τη διάρκεια του προγράμματος τα παιδιά αρχικά παρατηρούσαν τις Κόρες μέσα στο Μουσείο της Ακρόπολης και συζητούσαν για τα πολύπτυχα ρούχα τους, τα ιδιαίτερα προσεγμένα μαλλιά τους, τα κοσμήματα και τα αντικείμενα που θα κρατούσαν στα χέρια τους ως προσφορά στη θεά (καρπό, λουλούδι, στεφάνι, πουλί ή ζώο). Ειδικότερα μιλούσαν για το περίφημο ζωντανό τους χαμόγελο καθώς και για το χρώμα στα αγάλματα και παρατηρούσαν τις ζωγραφιστές πολύχρωμες άκρες των ενδυμάτων τους.

Στη συνέχεια αφού τους μοιράζονταν καρτέλες με φωτογραφίες της μπροστινής και πίσω όψης ή λεπτομερειών (μάτια, χείλη, σανδάλια, παρυφές των ρούχων, προσφορές) διαφόρων κορών, οι μαθητές προσπαθούσαν να τις συνδυάσουν και να τις ταυτίσουν με τα αντίστοιχα αγάλματα.

ΜΙΑ ΜΕΡΑ ΣΤΗΝ ΑΚΡΟΠΟΛΗ ΑΝΑΖΗΤΩΝΤΑΣ ΖΩΑ

Το **1995** πραγματοποιήθηκε ένα πρόγραμμα με θέμα τα ζώα στην Ακρόπολη. Οι μαθητές περιηγούνταν τον Ιερό Βράχο και το Μουσείο συζητώντας για τα πραγματικά αλλά

και τα μυθολογικά ζώα που θα συναντούσε κανείς ως αναθήματα και ως αρχιτεκτονικά γλυπτά μέσα σε ένα αρχαίο Ιερό. Έτσι ανακάλυπταν μία κουκουβάγια, ένα αρκουδάκι, ένα λιοντάρι, έναν ταύρο, ένα σκύλο, ένα φίδι, ένα χοίρο, μοσχαράκια, βόδια και κριάρια αλλά και σφίγγες, κενταύρους, έναν ιππαλε-

κτρύωνα, τη μέδουσα Γοργώ, τη Λερναία Ύδρα κ.α. Ειδικότερα ασχολούνταν με τα άλογα και παρατηρούσαν τις μορφές τους κυρίως στους αρχαίους ιππείς αλλά και στη Ζωφόρο του Παρθενώνα.

Οι μαθητές συζητούσαν για το κατά πόσον επιτρεπόταν η είσοδος στο Ιερό σε ζώα, εκτός από αυτά που προορίζονταν για θυσία καθώς και για τη σχέση ανθρώπου και ζώου από την αρχαιότητα μέχρι σήμερα. Επίσης χρησιμοποιούσαν καρτέλες με σχέδια ζώων που τα συσχετίζαν με τους θεούς του Ολύμπου, θυμόντουσαν τα ιερά ζώα-σύμβολα των θεών και αφηγούνταν σχετικούς μύθους.

ΜΙΑ ΜΕΡΑ ΣΤΗΝ ΑΚΡΟΠΟΛΗ ΑΝΑΖΗΤΩΝΤΑΣ ΑΡΧΑΙΑ ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΑ

Το **1995** διοργανώθηκε ένα ακόμη πρόγραμμα που αφορούσε τα αρχαία επαγγέλματα. Οι μαθητές συζητούσαν για αυτά και τα σύγκριναν με τα σύγχρονα. Προσπαθούσαν να φανταστούν τα είδη των επαγγελμάτων που θα υπήρχαν σε ένα αρχαίο Ιερό και που είχαν σχέση με την κατασκευή των ναών και

των αγαλμάτων, με τη λατρεία, την καθαριότητα και τη φύλαξη του Ιερού.

Στη συνέχεια αναζητούσαν μέσα στο Μουσείο αγάλματα-αναθήματα που σχετιζόνταν με διάφορα επαγγέλματα. Με αφορμή το άγαλμα του γραφέα, μιλούσαν για τους γραφείς, τη γραφή, τα υλικά γραφής και τις επιγραφές. Μπροστά στο ανάγλυφο ενός κεραμέα συζητούσαν για την κεραμική, τα αγγεία, για το επάγγελμα του αγγειογράφου και του αγγειοπλάστη. Τέλος βλέποντας το "ανάγλυφο Λένορμαν" μιλούσαν για το ναυτικό και τη σημασία του για τη ζωή της αρχαίας Αθήνας, για τα αρχαία πλοία, την κατασκευή τους αλλά και τα επαγγέλματα που σχετιζόνταν με τη ναυσιπλοΐα.

ΜΙΑ ΜΕΡΑ ΣΤΗΝ ΟΙΚΙΑ ΣΑΡΙΠΟΛΟΥ

Το **1996** πραγματοποιήθηκε ένα πρόγραμμα για την οικία Σαριπόλου, στο Μουσείο Κυκλαδικής Τέχνης, σε συνεργασία με το αντίστοιχο Τμήμα Εκπαιδευτικών Προγραμμάτων.

Η οικία Σαριπόλου σωζόταν έως το 1956 στη γωνία Πατησίων και Χαλκοκονδύλη. Ένα από τα παιδιά της οικογένειας, η Αθηνά, ζωγράφισε όλα τα δωμάτια του σπιτιού αυτού. Η μελέτη αυτών των πινάκων ανασυνέθεσε ένα χαμένο σήμερα σπίτι.

Οι μαθητές γνώριζαν τα νεοκλασικά κτήρια του 19ου αιώνα, αναπλάθοντας με τη φαντασία τους ένα μεγαλοαστικό σπίτι νεογοτθικού ρυθμού στην Αθήνα της εποχής εκείνης. Στη συνέχεια διακοσμούσαν μια χάρτινη μακέτα του σαλονιού με αυτοκόλλητα που απεικόνιζαν τους πίνακες με τα δωμάτια του σπιτιού.

ΔΗΜΙΟΥΡΓΩΝΤΑΣ ΣΤΕΦΑΝΙΑ ΜΕ ΤΑ ΣΥΜΒΟΛΑ ΤΩΝ ΘΕΩΝ

Το **1997** με την ευκαιρία της ολοκλήρωσης της μουσειοσκευής "Το Δωδεκάθεο", διοργανώθηκε το πρόγραμμα "Δημιουργώντας στεφάνια με τα σύμβολα των θεών". Αρχικά οι μαθητές συζητούσαν

για τους θεούς του Ολύμπου και τα σύμβολά τους. Αφηγούνταν μύθους κυρίως σχετι-

κούς με τα φυτά-σύμβολα των θεών, καθώς κάθε

θεός συχνά είχε πολλά φυτά αφιερωμένα σε αυτόν και διάφοροι μύθοι βρίσκονται πίσω από την αγάπη και τη σχέση του με κάθε ένα φυτό.

Στη συνέχεια μοιράζονταν στους μαθητές κλαδιά από διάφορα φυτά και εκείνοι επέλεγαν το φυτό που προτιμούσαν για να κατασκευάσουν ένα στεφάνι. Χρησιμοποιώντας ελάσματα από χαλκό σχεδίαζαν σύμβολα των θεών, τα έκοβαν και διακοσμούσαν με αυτά τα στεφάνια τους. Πολύχρωμες κορδέλες ολοκλήρωναν τη διακόσμηση κάθε στεφανιού.

ΣΧΕΔΙΑΖΟΝΤΑΣ ΒΙΒΛΙΑ ΓΙΑ ΤΟΥΣ ΑΡΧΑΙΟΥΣ ΘΕΟΥΣ

Το **1997** πραγματοποιήθηκε στη Στοά του Βιβλίου το πρόγραμμα "Σχεδιάζοντας βιβλία για τους Αρχαίους Θεούς". Κατά τη διάρκεια του προγράμματος οι υπεύθυνοι των βιβλιοπωλείων είχαν τοποθετήσει στις προθήκες τους, μετά από συνεννόηση, βιβλία λογοτεχνικά, επιστημονικά, παιδικά, εικονογραφημένα, κόμικς που σχετιζονταν άμεσα ή έμμεσα με τους θεούς του Ολύμπου π.χ. το θέατρο για το Διόνυσο, ο γάμος και η οικογένεια για την Ήρα, η καλλιέργεια της ελιάς για την Αθηνά.

Οι μαθητές προσπαθούσαν να εντοπίσουν αυτά τα βιβλία χρησιμοποιώντας δημιουργικά τη φαντασία τους και κάνοντας ενδιαφέροντες συσχετισμούς με τους θεούς. Στη συνέχεια κατέγραφαν τα βιβλία που έβρισκαν και αποτέλεσε ευχάριστη έκπληξη για όλους ότι τα παιδιά ανακάλυπταν περισσότερα βιβλία από όσα είχαν σκεφθεί και τοποθετήσει στις προθήκες οι βιβλιοπώλες.

Τέλος οι μαθητές κατασκεύαζαν δικά τους βιβλία σχετικά με τους θεούς του Ολύμπου, τα σύμβολα και τις ιδιότητές τους. Κάθε μαθητής έπρεπε να επιλέξει ένα θεό για τον οποίο θα έγραφε το βιβλίο, να σχεδιάσει το εξώφυλλο και το οπισθόφυλλο του βιβλίου του, να οργανώσει το περιεχόμενο και τις ενότητές του, να διαλέξει γραμματοσειρά, να γράψει τα κείμενα και να τα εικονογραφήσει.

ΜΝΗΜΕΙΑ ΚΑΙ ΦΥΣΙΚΟ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ

Το **1998** διοργανώθηκε ένα πρόγραμμα με θέμα τη σχέση μνημείων και φυσικού περιβάλλοντος. Οι μαθητές επισκέπτονταν τον αρχαίο Περίπατο της Ακρόπολης, το δρόμο που περιέβαλλε τον Ιερό Βράχο, ενημερώνονταν για τα προβλήματα της ανεπιθύμητης βλάστησης στους αρχαιολογικούς χώρους και συζητούσαν για τα φυτά στην αρχαιότητα καθώς και για τις περιβαλλοντικές διαστάσεις της αρχαιολογίας σήμερα.

ΜΙΑ ΜΕΡΑ ΣΤΗ ΝΕΟΚΛΑΣΙΚΗ ΑΘΗΝΑ

Το **1999** μέσα από ένα πρόγραμμα για τη Νεοκλασική Αθήνα, που έλαβε χώρα στο Πολιτιστικό Κέντρο του Δήμου Αθηναίων, οι μαθητές έρχονταν σε επαφή με διαφορετικές πτυχές της καθημερινής ζωής στην Αθήνα των αρχών του 20ου αιώνα. Μέσα από ένα θεατρικό παιχνίδι οι μαθητές αναλάμβαναν τους ρόλους των καταστηματαρχών και των Αθηναίων της εποχής και ζωντάνευαν το φωτογραφείο, το κουρείο, το τυπογραφείο, το κατάστημα νεωτερικών ειδών. Τέλος όλα μαζί τα παιδιά πήγαιναν σε ένα παιδικό πάρτι στο νεοκλασικό σπίτι που δέσποζε στην έκθεση.

ΣΧΕΔΙΑΖΟΝΤΑΣ ΔΙΑΦΗΜΙΣΕΙΣ ΚΑΙ ΛΟΓΟΤΥΠΑ ΜΕ ΑΡΧΑΙΑ ΠΡΟΤΥΠΑ

Το **1999** επίσης, πραγματοποιήθηκε το πρόγραμμα "Σχεδιάζοντας Διαφημίσεις & Λογότυπα με Αρχαία Πρότυπα". Οι μαθητές μελετούσαν διαφημίσεις, αλλά και πωλητέα είδη από διάφορα μουσεία και κατανοούσαν την επιρροή αλλά και τη χρήση και κατάχρηση των αρχαίων προτύπων στο σύγχρονο βιομηχανικό σχεδιασμό.

Στη συνέχεια επισκέπτονταν το Μουσείο της Ακρόπολης, αγόραζαν κάρτες και σχεδίαζαν δικά τους έργα για το πωλητήριο με έμπνευση από σχέδια και μορφές του Μουσείου.

ΣΧΕΔΙΑΖΟΝΤΑΣ ΤΟ ΝΕΟ ΜΟΥΣΕΙΟ ΑΚΡΟΠΟΛΗΣ

Το **2000** με την ευκαιρία της ολοκλήρωσης του τρίτου διεθνούς διαγωνισμού για το σχεδιασμό του Νέου Μουσείου της Ακρόπολης διοργανώθηκε το πρόγραμμα "Σχεδιάζοντας το Νέο Μουσείο της Ακρόπολης". Οι μαθητές διατύπωναν τις δικές τους προτάσεις για το Μουσείο, σχεδίαζαν τις αίθουσές του, την παρουσίαση των εκθεμάτων του, τα βάθρα, τις λεζάντες και το φωτισμό.

ΜΙΑ ΜΕΡΑ ΣΤΗΝ ΑΚΡΟΠΟΛΗ ΦΩΤΟΓΡΑΦΙΖΟΝΤΑΣ ΤΑ ΜΝΗΜΕΙΑ

Το **2002** με αφορμή την παρουσίαση της φωτογραφικής έκθεσης της ΥΣΜΑ "Φωτογραφίες από τα έργα στην Αθηναϊκή Ακρόπολη" στο Μουσείο Μπενάκη, διοργανώθηκε το πρόγραμμα

"Μια Μέρα στην Ακρόπολη φωτογραφίζοντας τα μνημεία". Το πρόγραμμα πραγματοποιήθηκε σε συνεργασία με το φωτογράφο της Υπηρεσίας μας Σ. Μαυρομμάτη, ο οποίος επισκέφθηκε με τα παιδιά την Ακρόπολη και συζήτησαν για τη φωτογραφία ως μέσο τεκμηρίωσης των αναστηλωτικών επεμβάσεων στα μνημεία αλλά και για τη δημιουργική φωτογραφία. Οι μαθητές έβγαλαν δικές τους φωτογραφίες τεκμηρίωσης ή δημιουργικές και προχώρησαν σε προτάσεις για νέες κάρτες για τα πωλητήρια της Ακρόπολης.

ΣΧΕΔΙΑΖΟΝΤΑΣ ΤΗΝ ΑΘΗΝΑ ΠΑΡΘΕΝΟ

Το **2007**, στο πλαίσιο της ολοκλήρωσης του κτηρίου του Νέου Μουσείου της Ακρόπολης και της προετοιμασίας για τη λειτουργία του, σχεδιάστηκε ειδικό πρόγραμμα για την Αθηνά Παρθένο, που πραγματοποιήθηκε μέσα στο Μουσείο. Οι μαθητές, με τη βοήθεια εποπτικού υλικού, φωτογραφικών αναπαραστάσεων και μακετών, αρχικά παρακολουθούσαν μία εισαγωγική παρουσίαση σχετικά με τον Παρθενώνα και τον πρωτοφανή σε πλούτο και σε ποικιλία γλυπτικό του διάκοσμο.

Στη συνέχεια συζητούσαν ειδικότερα για το χρυσελεφάντινο άγαλμα της Αθηνάς Παρθένου, έβλεπαν αναπαραστάσεις του, περιέγραφαν τα σύμβολα που κρατούσε η θεά και αφηγούνταν τους μύθους που σχετίζονταν με το συγκεκριμένο άγαλμα.

Τέλος με την τεχνική του κολλάζ δημιουργούσαν τη δική τους Αθηνά Παρθένο, χρησιμοποιώντας τη φαντασία τους και διάφορα υλικά, όπως χρυσές κορδέλες, χαρτιά, πούλιες, ξυλομπογιές κ.ά.

ΑΝΑΖΗΤΩΝΤΑΣ ΤΟΥΣ ΘΕΟΥΣ ΤΟΥ ΟΛΥΜΠΟΥ ΣΕ ΑΓΓΕΙΑ

Το **2008**, με την ευκαιρία της παρουσίασης της έκθεσης ΝΟΣΤΟΙ-ΝΟΣΤΟΙ, στο Μουσείο της Ακρόπολης σχεδιάστηκε αντίστοιχο εκπαιδευτικό πρόγραμμα. Οι μαθητές αρχικά παρακολουθούσαν μία εισαγωγή σχετικά με τους θεούς του

Ολύμπου, όπως απεικονίζονται στη Ζωφόρο του Παρθενώνα. Στη συνέχεια επισκέπτονταν την έκθεση ΝΟΣΤΟΙ και αναγνώριζαν τους θεούς του Ολύμπου, τους μύθους και τα σύμβολά τους στις σκηνές των αγγείων της έκθεσης.

